

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ**

«На правах рукопису»

УДК 330.332

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри менеджменту
_____ д.е.н., проф. Дергачова В.В.
«_09_» грудня___ 2019 року

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

**за освітньо-професійною програмою
«Менеджмент міжнародного бізнесу»
спеціальності 073 «Менеджмент»**

**на тему «Управління розвитком міжнародної діяльності
підприємства на основі підвищення інвестиційної привабливості»**

Виконала: студентка 2-го курсу магістратури,
групи УЗ-81мп
БЕСАРАБ КАТЕРИНА МАКСИМІВНА _____

Науковий керівник: професор кафедри менеджменту,
д.е.н., доц. ДУНСЬКА А.Р. _____

Рецензент: Доцент кафедри промислового
маркетингу
к.т.н., доц. Лебеденко С.О. _____

*Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань*

Студент _____

Київ – 2019 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ – ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ)

ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ

«МЕНЕДЖМЕНТ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 073 «МЕНЕДЖМЕНТ»

«Затверджую»

Завідувач кафедри менеджменту

_____ д.е.н., проф. Дергачова В.В.

«07» листопада 2018 року

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

БЕСАРАБ КАТЕРИНІ МАКСИМІВНІ

1. Тема дисертації «Управління розвитком міжнародної діяльності підприємства на основі підвищення інвестиційної привабливості»

науковий керівник дисертації Дунська А.Р., д.е.н., доц.

затверджені наказом по університету від 08 листопада 2019 року № 3863-с.

2. Строк подання студентом дисертації 29 листопада 2019 року.

3. Об'єкт дослідження: розвиток міжнародної діяльності підприємства

4. Предмет дослідження: підвищення інвестиційної привабливості як фактор розвитку міжнародної діяльності підприємства

5. Перелік завдань, які потрібно розробити:

а) теоретико-методологічна частина:

- розглянути наукові підходи до забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства;
- проаналізувати інвестування як інструмент забезпечення розвитку підприємства;
- виокремити сучасні проблеми підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств;

б) дослідницько-аналітична частина:

- дослідити організаційно-економічну характеристику ТОВ «ТАС АГРО»;
- проаналізувати міжнародну діяльність ТОВ «ТАС АГРО»;
- оцінити інвестиційну привабливість ТОВ «ТАС АГРО»;

в) проектно-рекомендаційна частина:

- розробити варіанти забезпечення розвитку міжнародної діяльності ТОВ «ТАС АГРО»;
- здійснити аналіз впливу організаційно-економічних заходів на підвищення інвестиційної привабливості ТОВ «ТАС АГРО»;
- обґрунтувати доцільність запропонованих змін.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу:

- 1) тема роботи, мета та завдання дослідження;
- 2) загальна характеристика ТОВ «ТАС АГРО»;
- 3) стан ринкового бізнес-середовища функціонування ТОВ «ТАС АГРО»;
- 4) аналіз фінансової діяльності ТОВ «ТАС АГРО»;
- 5) аналіз міжнародної діяльності ТОВ «ТАС АГРО»;
- 6) оцінювання інвестиційної привабливості ТОВ «ТАС АГРО»;
- 7) аналіз інвестиційної привабливості України;
- 8) організація проекту щодо залучення інвестицій;
- 9) оцінка ефективності запропонованого інвестиційного проекту.

7. Орієнтований перелік публікацій за напрямом роботи:

- 1) Стаття «Інвестиційне забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства» у Збірнику наукових праць «Економічний вісник НТУУ «КПІ» № 16 (*фахове видання*);
- 2) Тези «Investing as a tool for enterprise development», участь у XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Науково-технічний розвиток: економіка, технології, управління»

8. Дата видачі завдання: 07 листопада 2018 року.

9. Календарний план

<i>№ з/п</i>	<i>Назва етапів виконання магістерської дисертації</i>	<i>Строк виконання етапів магістерської дисертації</i>	<i>Примітка</i>
1.	Збір необхідної інформації, вивчення та аналіз літературних та періодичних джерел з обраної тематики	07.11.2018 - 31.12.2019	
2.	Дослідження теоретико-методичних засад розвитку міжнародної діяльності підприємств на основі підвищення інвестиційної привабливості	01.12.2019 - 31.03.2019	
3.	Аналіз господарської діяльності підприємства ТОВ «ТАС АГРО» та його організаційно-економічна характеристика	02.09.2019 - 31.10.2019	
4.	Оцінювання міжнародної діяльності підприємства ТОВ «ТАС АГРО»	02.09.2019 - 31.10.2019	
5.	Оцінювання інвестиційної привабливості підприємства ТОВ «ТАС АГРО»	02.09.2019 - 31.10.2019	
6.	Формування науково-практичних рекомендацій щодо підвищення розвитку міжнародної діяльності підприємства ТОВ «ТАС АГРО» на основі підвищення інвестиційної привабливості	31.10.2019 - 31.11.2019	
7.	Економічне оцінювання та прогнозування наслідків впровадження запропонованого заходу	31.10.2019 - 30.11.2019	
8.	Оформлення магістерської дисертації	01.11.2019 - 29.11.2019	

Студент _____ Бесараб К.М.

Науковий керівник дисертації _____ Дунська А.Р.

РЕФЕРАТ

Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра на тему «Управління розвитком міжнародної діяльності підприємства на основі підвищення інвестиційної привабливості (на прикладі ТОВ «ТАС АГРО»)» містить 105 сторінок, 25 таблиць, 25 рисунків, 8 формул. Перелік посилань нараховує 64 найменування.

Актуальність теми дослідження і значущість проблеми розвитку міжнародної діяльності підприємства на основі підвищення інвестиційної привабливості, а також сучасні проблеми підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств обумовили вибір теми дисертації. Причинами, що зумовлюють необхідність інвестицій, є відновлення наявної матеріально-технічної бази, нарощування обсягів виробництва, освоєння нових видів діяльності та, безумовно, розвиток підприємства.

Метою роботи є розроблення пропозицій щодо розвитку міжнародної діяльності на основі підвищення інвестиційної привабливості.

Об'єктом дослідження є розвиток міжнародної діяльності підприємства.

Предметом дослідження є підвищення інвестиційної привабливості як фактору розвитку міжнародної діяльності підприємства

У магістерській дисертації було використано такі методи дослідження: зокрема для оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності підприємства використано методи: аналізу, групування, порівняння, графічний метод, економіко-математичного моделювання та прогнозування.

Наукова новизна дослідження полягає у такому:

- удосконалено міжнародну діяльність підприємства шляхом підвищення інвестиційної привабливості та розроблення інвестиційного проекту з будівництва високотехнологічного елеватору;
- дістали подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Розроблені в магістерській дисертації на здобуття ступеня магістра рекомендації та пропозиції щодо розвитку міжнародної діяльності підприємства були представлені на розгляд ради директорів ТОВ «ТАС АГРО», де було визнано можливість практичного застосування в майбутньому окремих заходів та пропозицій щодо розроблення інвестиційного проекту з будівництва високотехнологічного елеватору.

Ключові слова: розвиток, міжнародна діяльність, інвестиції, інвестиційна привабливість.

ABSTRACT

Master's Thesis for Master's Degree on “Management of the enterprise international activity development on the basis of investment attractiveness increase” (on the example of TAS AGRO LLC)" contains 105 pages, 25 tables, 25 figures, 8 formulas. The list of links consists of 64 sources.

The relevance of the research topic and the significance of the problem of development of international activity of the enterprise on the basis of increasing the investment attractiveness, as well as the modern problems of the increase of domestic enterprises' investment attractiveness led to the choice of the topic of the dissertation. The reasons for the investments necessity are the restoration of the existing material and technical base, the extension of production volumes, the development of new activities and, of course, the development of the enterprise.

The purpose of the work is to to develop recommendations for the development of international activities on the basis of increasing investment attractiveness.

The object of the research is the development of the international activity of the enterprise.

The subject of the research is the increase of investment attractiveness as a factor of international activity development of the enterprise.

The following methods of research were used in the master's thesis: in particular, the methods of analysis, grouping, comparison, graphical method, economic-mathematical modeling and forecasting were used to evaluate the international investment activity of the enterprise.

The scientific novelty of the study is the following:

- the international activity of the enterprise has been improved by increasing the investment attractiveness and development of an investment project for the construction of high-tech elevator;
- methodological approaches to assessing the investment attractiveness of agricultural enterprises have been further developed.

The recommendations and suggestions on the development of international activity of the enterprise developed in the master's thesis for the master's degree were presented to the board of directors of TAS AGRO LLC, where it was recognized the possibility of practical application in the future of individual measures and suggestions for the development of an investment project for the construction of high-tech elevator.

Keywords: development, international activity, investment, investment attractiveness.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1	11
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ	11
1.1. Наукові підходи до забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства	11
1.2. Інвестування як інструмент забезпечення розвитку підприємства	17
1.3. Сучасні проблеми підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств	26
Висновки до Розділу 1	32
РОЗДІЛ 2	34
АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ	34
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ТАС АГРО»	34
2.2. Аналіз міжнародної діяльності ТОВ «ТАС АГРО»	43
2.3. Оцінювання інвестиційної привабливості ТОВ «ТАС АГРО»	56
Висновки до Розділу II	65
РОЗДІЛ 3	67
НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ	67
3.1. Розробка варіантів забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства	67
3.2. Аналіз впливу організаційно-економічних заходів на підвищення інвестиційної привабливості підприємства	73
3.3. Економічне обґрунтування доцільності запропонованих змін	79
Висновки до Розділу III	88
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94

ВСТУП

Актуальність теми. За сучасних тенденцій змін та розвитку міжнародної діяльності формуються інші умови функціонування її базових елементів – окремих підприємств, управління якими потребує не тільки визначення стратегічних напрямів розвитку, а перш за все пошуку джерел, що зможуть забезпечити цей розвиток, сприятимуть більш ефективному веденню міжнародної діяльності підприємства, дадуть змогу відкрити новий рівень міжнародних можливостей для реалізації власного потенціалу.

Власні та залучені фінансові ресурси є первинними джерелами забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства. Тому все більшого значення та глибшого дослідження потребують питання інвестиційного забезпечення розвитку міжнародної діяльності. Однак, в умовах ринкових перетворень, особливої уваги потребує рівень інвестиційної привабливості як підприємства, так і всієї країни з ціллю формування правильної оцінки рівня інвестиційної привабливості та виявлення факторів, які мають негативний вплив на процес інвестування.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у дослідженні проблем інвестиційної привабливості підприємства зробили фахівці з економіки, серед яких: І. А. Бланк, Д. С. Аранчій, О. І. Пилипенко, О. М. Остапенко, О. В. Носова, О. М. Тридід, М. М. Мархайчук, О. І. Крилова та багато інших. Однак велика кількість питань з приводу інвестиційної привабливості підприємства залишаються невирішеними, зокрема досі не розроблене універсальне визначення інвестиційної привабливості, яке б відповідало всім потребам теорії та практики.

Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра виконувалась в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» відповідно до планів наукових досліджень кафедри менеджменту за темою 0117U005640 «Управління економічним

забезпеченням міжнародних форм бізнесу і підприємництва на основі принципів сталого розвитку та економічної безпеки».

Мета дисертаційної роботи полягає у аналізі теоретичних основ та розробці рекомендацій щодо розвитку міжнародної діяльності підприємства на основі підвищення інвестиційної привабливості.

Досягнення мети забезпечується реалізацією таких завдань:

- розглянути наукові підходи до забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства;
- визначити поняття інвестування як інструменту розвитку міжнародної діяльності підприємства;
- узагальнити сучасні проблеми підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств;
- проаналізувати міжнародну діяльність ТОВ «ТАС АГРО»;
- оцінити інвестиційну привабливість ТОВ «ТАС АГРО»;
- розробити проект щодо залучення інвестицій в розвиток міжнародної діяльності ТОВ «ТАС АГРО».

Об'єктом дослідження є розвиток міжнародної діяльності підприємства.

Предметом дослідження є підвищення інвестиційної привабливості як фактору розвитку міжнародної діяльності підприємства

Методи дослідження обумовлені загальними теоретичними положеннями щодо оцінювання міжнародної інвестиційної діяльності підприємства. Під час дослідження використовувались загальноприйняті методи економічної науки як: аналізу, порівняння, групування, графічний метод, економіко-математичне моделювання та прогнозування.

Елементи наукової новизни:

- удосконалено методичний підхід до розвитку міжнародної діяльності сільськогосподарських підприємств, в основу якого покладено оцінювання інвестиційної привабливості підприємства та розроблення інвестиційного проекту фінансування інноваційних заходів;
- дістали подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання

інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств.

Практичне значення результатів дослідження. Рекомендації та пропозиції, які були розроблені в дисертаційній роботі на здобуття ступеня магістра, щодо розвитку міжнародної діяльності були представлені на розгляд ради директорів ТОВ «ТАС АГРО», де було визнано можливість застосування в майбутньому пропозиції щодо розроблення інвестиційного проекту з будівництва високотехнологічного елеватору (акт впровадження № 3660 від 25.10.2019).

Апробація результатів роботи. За результатами магістерської дисертації було опубліковано тези доповіді та наукову статтю у фаховому виданні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

1.1. Наукові підходи до забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства

Економічні зміни, які мають місце в Україні, несуть за собою інтеграцію вітчизняних підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків та залучення до діяльності в Україні іноземних підприємств.

Безумовно, міжнародна діяльність будь-якої країни є важливою умовою її економічного росту. А особливо тоді, коли інтенсивно розвиваються процеси глобалізації світового господарства та міжнародної економічної інтеграції.

Міжнародна діяльність сприяє розвитку головних напрямів підвищення експортного потенціалу; саме за рахунок цього як країна, так і підприємство вирішують проблему нестачі енергоносіїв, новітнього устаткування, технологій тощо [1].

Ключовою ланкою ринкової економіки та основним суб'єктом міжнародних відносин сьогодення є підприємство. Ведення міжнародної діяльності є вагомим частиною функціонування підприємства, оскільки при вірному використанні заходів збільшує ефективність та дає змогу вивести компанію на наступний рівень розвитку, відкрити новий рівень міжнародних можливостей реалізації власного потенціалу.

Діяльність з експорту та імпорту товарів, послуг, технологій та послуг, здійснення з іншими країнами спільних проектів є міжнародною діяльністю підприємства. Управління міжнародною діяльністю підприємства поширюється на ті сфери, які мають зв'язок з переміщенням товарів, ресурсів, послуг і робочої сили через національні кордони. До ресурсів, що переміщуються належать: сировина, капітал, люди і технологія.

Міжнародна діяльність реалізується як на макроекономічному рівні діяльності (рівень держави), так і на мікроекономічному (рівень окремих господарюючих суб'єктів) [2].

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є одним із найважливіших напрямків розвитку підприємства. Вона може покрити потреби країн світового господарства у сировані, паливі, обладнанні, енергоносіях, послугах тощо. ЗЕД є суттєвим джерелом валютних надходжень до державного бюджету.

Разом з тим, міжнародні зв'язки сприяють впровадженню світових досягнень у сфері науки і техніки, забезпеченню оптимальних розмірів виробництва товарів, отриманню сировини і матеріалів, розширенню асортименту продукції, яка реалізується на ринках тощо.

Проте, задля ефективної роботи підприємства вагоме значення має рівень його розвитку. В сьогоденних непростих економічних умовах господарювання підприємствам необхідно успішно конкурувати на ринку, відповідати вимогам споживачів та вміти адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Втім, підприємства мають не просто вміти пристосуватися до змін, а й випереджати їх.

«Зміна процесу або явища від простішого до складнішого» – так у загальному вигляді визначають поняття розвитку. Слід зазначити, що переважна більшість існуючих визначень поняття «розвитку підприємства» посиляється на відокремлення різних змін або процесів, які призводять до змін підприємством свого якісного стану.

Цопа Н.В. стверджує, що розвиток підприємства – «це спрямована, закономірна зміна стану підприємства, якому властиві заощадження і зростання значень якості функціонування компанії вище порога безпеки, темпів зростання якості функціонування підприємства не нижче приросту економіки і ринкового оточення» [3].

Дунда С.П. визначав розвиток підприємства як «сукупність інтенсивних та якісних змін економічної природи, які відбуваються на підприємстві внаслідок протиріч у внутрішньому середовищі та впливу факторів зовнішнього середовища» [4].

Кифяк В. трактує розвиток «як динамічну систему взаємодіючих передумов та факторів, що формують вектор кількісних і якісних змін функціонування підприємства, які спрямовані на досягнення пріоритетів» [5].

Чимало дослідників у трактування поняття «розвиток підприємства» додають критерій адаптивності – адаптації змін до навколишнього середовища та підвищення гнучкості.

Погорелов Ю.С. стверджує, що розвиток підприємства – «це сукупність кількісних та якісних змін у діяльності підприємства, що приводять до покращення його стану шляхом адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, яка сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища» [6].

Жилінська Л.О., Розумчук О.О. пропонують розглядати розвиток підприємства «...як процес, що не припиняється в часі та відбувається з використанням як якісних, так кількісних змін задля переходу різних підсистем на якісно новий рівень через адаптацію до факторів внутрішнього і зовнішнього середовища з ціллю досягнення найефективнішого стану підприємства» [7].

Дунська А.Р. [8] трактує розвиток підприємства через три основні аспекти:

- 1) технічний розвиток, що спрямований на удосконалення якості продукції (технології, послуг) за рахунок нововведень;
- 2) ринковий розвиток, який полягає у збільшенні частки ринку, розширенні сфери споживачів;
- 3) організаційний розвиток, що зорієнтований на розвиток окремого працівника (групи), удосконалення процесів та системи управління.

Кожен з цих аспектів розвитку має інноваційний характер, а тому можна сказати, що базовим елементом розвитку підприємства є нововведення. Технічний розвиток базується на технологічних нововведеннях, а інші, в свою чергу, на організаційно-управлінських нововведеннях [8].

Основними концепціями розвитку підприємств є:

1. Концепція циклічного розвитку.

2. Концепція сталого розвитку.

Розвиток, що розглядається на основі системного підходу як кероване явище – основна ідея концепції сталого розвитку. У ній відбувається взаємозв'язок трьох складових: економічної, екологічної та соціальної.

До основних завдань сталого розвитку підприємства відноситься:

- 1) забезпечення належного рівня соціальної відповідальності;
- 2) економне використання усіх видів ресурсів;
- 3) дбайливе ставлення до навколишнього середовища і забезпечення економічної стійкості.

Концепція циклічного розвитку передбачає зміни еволюційних та революційних стадій економічної системи. Епіцентром циклічного руху є криза.

Дійсно, поштовхом до змін є кризові ситуації. Зміни у стратегії, процесах виробництва, організаційній структурі можуть здійснюватися поступово, через послідовні кроки, або ж радикально, через великі стрибки. Відповідно до цього розрізняють «еволюційну» та «революційну» моделі розвитку на підприємстві.

«Еволюційна» модель змін базується на концепції планування та здійснення процесів зміни соціальної системи, яка передбачає залучення великої кількості учасників. Згідно цього, розвиток розглядається як ретельний, довгий та всеохоплюючий процес змін на підприємстві та людей, які там працюють.

«Революційна» модель змін розглядає реінжиніринг бізнесу як принципове переосмислення та радикальне перепроєктування підприємства і його найважливіших процесів з ціллю кардинального покращення найголовніших показників (кількісно вимірюваних) сучасної ефективності: вартості, якості та оперативності.

Тому узагальнюючи вищенаписані існуючі визначення поняття «розвиток», аналіз підходів до його трактування та аналіз поглядів науковців, що відокремлюють різного роду характеристики, можна виділити існування двох полярних груп властивостей розвитку (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Властивості розвитку

Джерело: [9]

Найбільш вдалим, на нашу думку, для будь-якого виду розвитку є визначення: «Розвиток – необернений процес, спрямований на закономірну зміну економічної системи, в результаті якої виникає новий якісний стан, що ґрунтується на виникненні трансформації або зникненні елементів між ними із залученням ресурсів».

Слід розглянути фактори, що впливають на положення та функціонування підприємства задля створення передумов щодо його розвитку.

Данильченко В.О. [10] визначає, що загальноекономічні чинники впливають прямо на показники, які відображають динаміку інфляції, інвестицій в основний капітал, чисельності та доходів населення. На стан і розвиток підприємств, а також їх забезпеченість фінансовими ресурсами впливають галузеві чинники. Тобто фінансові ресурси виступають важливим чинником, який одночасно забезпечує й обмежує збільшення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємств [10].

Науковець розділяє усі чинники, котрі впливають на розвиток підприємств на дві групи – зовнішні та внутрішні чинники. Зокрема, виділяє такі

категорії зовнішніх чинників: законодавчі, соціально-політичні, чинники конкурентного середовища. До внутрішніх чинників відноситься, соціальні, організаційно-управлінські (матеріальні, трудові, інформаційні) [10].

Фактори ефективності, на його думку, це вся сукупність рушійних сил та причин, котрі впливають на зміну її показників. Доцільним є такий їх поділ:

- 1) зміни технологій і технічного рівня виробництва;
- 2) мотивація, організація виробництва та праці;
- 3) обсяги і структура виробництва;
- 4) інші фактори [10].

Суттєвими у сільському господарстві є регіональні особливості, що діють як постійний фактор ефективності. Особливими факторами є землезабезпеченість та інтенсивність виробництва [11].

Янків М.Д. [12] аналізувала фактори ефективної роботи підприємств агросектору та зазначала, що ефективність функціонування підприємств визначається такими факторами як: природні, техніко-економічні, загальноекономічні та соціальні [12]. Кожен з названих чинників має власну специфіку впливу на розвиток підприємств.

У доповнення до наведеного підходу науковець М.М. Гуменюк [13] поділяв усі фактори, що впливають на рівень ефективності роботи підприємств агросектору на дві групи: фактори внутрішнього та зовнішнього середовища.

Фактори внутрішнього середовища, що залежать від самого підприємства характеризують здатність підприємств впливати на ефективність виробництва покращанням використання власних фінансових, трудових, матеріальних ресурсів, впровадженню технологій тощо. Фактори зовнішнього середовища, які не залежать від товаровиробника – це діяльність держави, що спрямована на створення умов сільськогосподарського виробництва через використання макроекономічних важелів [13].

Андрійчук В.Г. [14] розглядав макро-, мікрота мезоекономічні факторів впливу на розвиток підприємств. До макроекономічних факторів автор відносив: інфляцію, відсоткові ставки, обмінний курс національної валюти, динаміку цін,

рівень безробіття. Мікроекономічні чинники ефективного розвитку підприємств, на думку автора, це фактори внутрішнього середовища підприємства. Найбільш вагомими мезоекономічними факторами є внутрішня структура ринку продукції, що виробляється підприємством, характер формування інтеграційних зв'язків між підприємствами конкретної галузі [14].

Зокрема, слід враховувати екзогенні та ендогенні чинники, які впливають на розвиток підприємства. Серед екзогенних чинників увага має бути звернута на загрозу проникнення на ринок конкурентів і на тенденції зміни інтенсивності конкуренції, також темпи зростання ринку та можливості збільшення своєї ніші в ньому, стан і тенденції зовнішнього ринку [15].

До найбільш важливих ендогенних чинників відносять досконалість організаційної структури і структури управління підприємством, якість людського капіталу і, зокрема, фінансовий стан компанії та її спроможність акумулювати власні, залучені та позичкові кошти для розвитку, імідж підприємства, рівень виробництва продукції та її конкурентоспроможність [15].

Крім ендо- та екзогенних чинників, варто виокремити суб'єктивні чинники, одні з яких сприяють розвитку підприємства, а інші перешкоджають такому розвитку. До них можна віднести цілеспрямованість вищого керівництва та психологічна готовність їх до змін; передбачуваність ними наслідків розвитку; сприятлива атмосфера щодо сприйняття змін трудовим колективом [15].

Головними суб'єктивними чинниками, які гальмують розвиток, є невпевненість і побоювання керівництва, неспроможність їх ризикувати за потреби здійснення перетворень, недостатній рівень кваліфікації персоналу, насамперед управлінської ланки, та неспроможність виявити позитивні результати розвитку в майбутньому; відсутність у зв'язку авторитаризмом керівництва загальної творчої атмосфери в колективі [15].

1.2. Інвестування як інструмент забезпечення розвитку підприємства

Розвиток будь-якого підприємства є неспинним процесом та потребує фінансових ресурсів як власних, так і залучених. Тому питання інвестування як

інструменту розвитку міжнародної діяльності набувають все більшого значення та потребують досліджень.

Інвестиції – невід’ємна частина будь-якої економічної системи. Вони несуть відповідальність за підтримку економіки вцілому, не лише на певному досягнутому рівні, але й використовуються для сприяння позитивним змінам, допомагають розширювати господарські зв’язки та сприяють збільшенню робочих місць тощо.

В Україні поняття «інвестиції» прийшло, коли відбулося прийняття незалежності та проголошення курсу на побудову ринкової економіки. Вільний доступ до ринків забезпечив можливість інвестування у різні сфери як внутрішнім, так і зовнішнім інвесторам. Новітнє для нашої країни поняття знайшло своє трактування в працях вітчизняних науковців. Але, їх погляди щодо сутності інвестицій відрізняються. Як правило, ці відмінності зумовлюються акцентуванням на певних характеристиках та особливостях інвестицій, яким надається головна роль.

У сучасній літературі інвестиції, через виділення окремих елементів цієї доволі складної категорії, розглядаються в кількох аспектах, які можна умовно об’єднати в чотири напрями трактування цього поняття:

– перший – «ресурсний». Інвестиції розглядаються, як ресурси які спрямовані на розширене відтворення основного та оборотного капіталу, або отримання якихось інших ефектів. Такий погляд підтримують ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: І.О. Бланк, Ю.О. Корчагін Л.М. Борщ, та інші. Ю.О. Корчагін розглядає інвестиції як: «довготермінове вкладення фінансових ресурсів з метою отримання доходу в майбутньому або отримання інших благ – соціальних, освітніх, інфраструктурних екологічних, та інших» [16, с. 5];

– другий – «витратний». Напрямок розглядає інвестиції, як витрати або як видатки. Цього погляду притримуються В.Я. Шевчук, Ю. Чучман, П.С. Рогожин, та автори відомого «Економіксу» К. Макконнел та С. Брю. Інвестиціями вони називають «видатки, які покликані збільшувати або підтримувати капітальні активи» [17, с. 814];

– третій підхід трактує: «інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів та/або інших фінансових інструментів» [18];

– згідно четвертого підходу фінансові інвестиції розглядаються, як активи, що утримуються підприємством з метою збільшення прибутку, зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. Усі чотири підходи взаємопов'язані між собою та розкривають сутність інвестицій в динамічній трансформації; у результаті витрат ресурсів (коштів, інтелектуальної власності, майна) через здійснення господарської операції придбаються цінні папери або інші активи, від яких інвестор очікує отримати прибуток або інший ефект у майбутньому.

Вдовічен А. акцентує увагу на спроможності інвестицій забезпечити динаміку та конкурентоспроможність усієї економіки [19, с. 373]. Що стосується можливостей інвестицій як інструменту забезпечення економічного зростання та позитивної економічної динаміки у країні висловлюються: Годованець О., Абрамик Л. [20, с. 135], Чернікова О. В. [21, с. 83], Бережна І. Ю. [22, с. 50]. Без сумніву, інвестиції здійснюють позитивний вплив на економіку, а у зв'язку з цим їх збільшення має бути одним із цільових орієнтирів управлінської системи держави. Оскільки, як зазначає Майорова Т. В. недостатнє інвестування веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, спаду виробництва та зростання собівартості продукції [23, с. 138].

Чимала кількість науковців трактують сутність інвестицій через поняття капіталу. Так, такої думки дотримується Мартиненко В. Ф. зазначаючи, що інвестиція – це [24] довгострокове вкладання капіталу в розвиток суспільного виробництва з ціллю його зростання, що забезпечується перетворенням його з грошової на товарну, споживчу і виробничу форми, та спрямовується на задоволення потреб. Слід враховувати, що ототожнення інвестицій з капіталовкладеннями не бере до уваги всієї їхньої багатогранності [24], хоч і трактування сутності інвестицій як вкладення капіталу панує у американській та європейській методологіях [25, с. 197].

Розширений підхід до трактування інвестицій як вкладення коштів, які спрямовані на приріст, є основою для розгляду різних видів інвестицій. Відповідно до цього, на перший план виходить взаємозалежність збільшення капіталу та інвестицій, яка визначається як суттєва характеристика інвестицій вцілому.

Продуктивний характер мають інвестиції, що спрямовані на формування капіталу за рахунок залучення коштів у реальні активи (збільшення оборотного капіталу, нарощування нематеріальних активів, залучення коштів в оборотний капітал, збільшення кількості земельних ділянок). Аналогічну цінність мають інвестиції у фінансові інструменти, які сприяють формуванню капіталу (а саме цінні папери забезпечують збільшення капіталу реального сектору підприємницької діяльності).

Не надто продуктивними такі реальні інвестиції як: купівля нерухомості, дорогоцінних металів, та деякі фінансові інвестиції. Ці вкладення хоч є інвестиціями відповідно позиції суб'єкта економіки, так як мають на меті отримання доходів, проте з точки зору макроекономічного рівня, залучення таких вкладень є перерозподілом сукупного доходу, а не зростанням [26, с. 186].

Так, у Законі України «Про інвестиційну діяльність» записано: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект» [27].

Цінностями або засобами обміну згідно чинного законодавства є: кошти, акції, паї, цільові банківські вклади та інші цінні папери; майно (рухоме та нерухоме); майнові права, що пов'язані з авторським правом; сукупність технічних, комерційних, технологічних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації та виробничого досвіду, необхідного для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованого; права користування землею, ресурсами, спорудами, устаткуванням, а також інші майнові права; інші цінності (Закон України «Про інвестиційну діяльність») [27].

Тому, можна визначити інвестиції як різноманіття цінностей, які з метою отримання певного доходу вкладаються в об'єкти підприємництва інвесторами.

Широке відображення інвестиційна діяльність знайшла в класифікації, яку розробив Бланк І. О. [28]. У ній виділено п'ять основних ознак інвестицій:

- за об'єктами вкладення коштів – реальні та фінансові інвестиції. Реальні інвестиції – це вкладення коштів на придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомості, а також вкладення коштів у нематеріальні активи, які підлягають амортизації. Фінансові інвестиції є вкладеннями коштів у фінансові інструменти;

- за характером участі в інвестуванні – прямі та непрямі інвестиції. Безпосередньо у виробничі фонди з ціллю отримання доходу та участі в управлінні виробництвом здійснюються прямі інвестиції. Вони, як правило, знаходяться у підпорядкуванні досвідчених інвесторів, які здатні на висококваліфікованому рівні оцінити ризики вкладення та очікуваний прибуток від інвестицій. Непрямі чи «портфельні» інвестиції найчастіше здійснюються пасивними інвесторами, які мають на меті отримати невелику частину компанії та відповідно невеликий, проте стабільний прибуток. Таке інвестування здійснюється через посередників, так як не всі інвестори мають достатню кваліфікацію для правильного і ефективного вибору об'єктів інвестування та подальшого управління ними;

- за періодом інвестування – короткострокові, середньострокові і довгострокові інвестиції. Вкладення капіталу на період не більше одного року є короткостроковими, а до трьох років та більше трьох називають середньостроковими і довгостроковими відповідно. Взагалі, інвестиції є довгостроковим вкладенням коштів, але, через несприятливі умови інвестиційного клімату, високих темпів інфляції, інвестори вкладають свої кошти зазвичай в короткострокові та середньострокові інвестиції;

- за формами власності інвестиційних ресурсів – приватні, державні, іноземні і спільні вкладення. Вкладення коштів підприємствами недержавної форми власності і громадянами відносять до приватних інвестицій. Державні

інвестиції – це вкладення коштів центральними і місцевими органами влади за рахунок бюджетних та позикових коштів, а також державними органами за рахунок власних і позикових коштів. Іноземні інвестиції здійснюються іноземними громадянами і державами. Під спільними інвестиціями розуміють вкладення коштів, яке здійснюється суб'єктами даної країни й іноземних держав;

– за регіональною ознакою виділяються інвестиції усередині країни і за кордоном. Інвестиції усередині країни – це вкладення коштів у територіальних границях даної країни. Під інвестиціями за кордоном розуміється вкладення коштів в об'єкти, що розміщені за межами територіальних границь даної країни [29].

Інвестиції є основою для регулярного оновлення та розширення виробничого капіталу. Вони прискорюють науково-технічний прогрес, поліпшують якість продукції та збалансовано розвивають всі галузі економіки, оскільки відіграють важливу роль не лише для підприємства, а і для країни в цілому. Підготовка і запуск нових видів продукції, покращення якості, використання нових матеріалів, енергозбереження неможливі без інвестицій.

Практичне здійснення інвестицій забезпечується інвестиційною діяльністю підприємства. Вона є одним із видів його господарської діяльності й найважливішою формою реалізації його економічних інтересів. В широкому значенні інвестиційна діяльність – це діяльність, яка пов'язана із вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою одержання прибутку [30]. Схоже трактування міститься в Законі «Про інвестиційну діяльність» [27]. У вузькому значенні інвестиційна діяльність є процесом перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.

За спрямованістю інвестиційна діяльність підприємства поділяється на внутрішню та зовнішню (рис. 1.2).

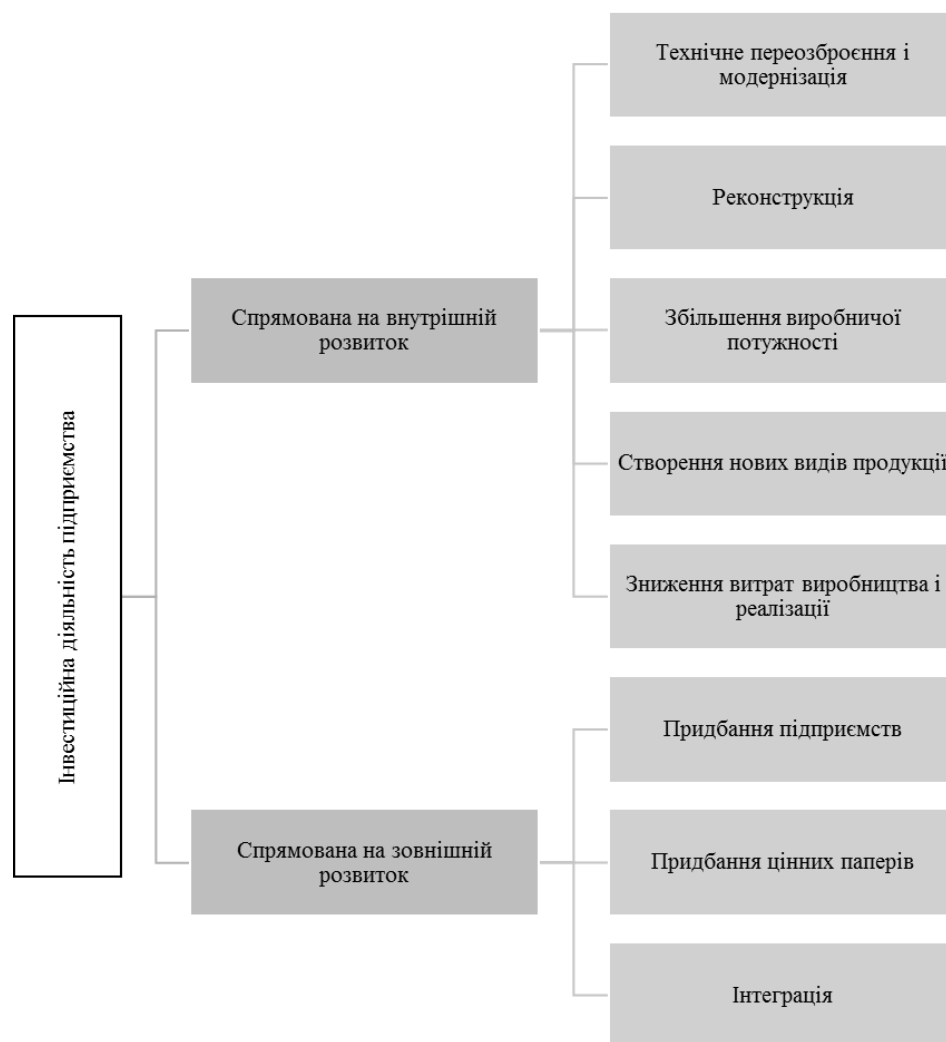

Рис. 1.2. Напрями інвестиційної діяльності підприємства

Джерело: [30]

Здійснення інвестицій є однією з найважливіших умов реалізації стратегічних завдань розвитку та ефективної діяльності підприємства. У забезпеченні ефективності підприємства інвестиції виконують таку роль:

- джерело формування виробничого потенціалу підприємства;
- механізм реалізації стратегічних цілей економічного розвитку;
- механізм оптимізації структури активів;
- чинник формування довгострокової структури капіталу;
- умова забезпечення зростання ринкової вартості підприємства;
- інструмент реалізації інноваційної політики [30].

До основних особливостей інвестиційної діяльності підприємства належать:

1. Інвестиційна діяльність підприємства є основною формою забезпечення зростання його операційної діяльності та має підлеглий характер щодо її цілей та завдань. Інвестиційна діяльність сприяє зростанню операційного прибутку за двома напрямками: зростання операційних доходів за рахунок збільшення обсягів виробничо-збутової діяльності (наприклад, будівництво нових філіалів, організація нових виробництв); зниження питомих операційних витрат (оновлення морально застарілих основних засобів тощо).

2. Форми та методи інвестиційної діяльності в меншій мірі залежать від галузевих особливостей підприємства, ніж виробнича діяльність. Це визначається тим, що інвестиційна діяльність підприємства здійснюється в тісному зв'язку з фінансовим ринком, галузева сегментація якого практично відсутня, тоді як виробнича діяльність здійснюється у рамках галузевих сегментів товарного ринку та має чітко виражені галузеві особливості.

3. Обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються нерівномірністю за окремими періодами. Це пояснюється рядом умов, зокрема, необхідністю попереднього накопичення фінансових ресурсів, щоб розпочати реалізацію проектів, використанням сприятливих зовнішніх умов здійснення інвестиційної діяльності тощо.

4. Інвестиційна діяльність формує самостійний вид грошових потоків підприємства, що відрізняються в окремі періоди за своєю спрямованістю.

5. Інвестиційній діяльності підприємства притаманні специфічні види ризиків, які об'єднуються поняттям «інвестиційний ризик». Ще при вкладенні інвестиційних ресурсів у виробництво, на стадії окупності витрат, рух інвестицій здійснюється у вигляді індивідуального кругообігу виробничих фондів. У ході цього кругообігу створюється готовий продукт, який втілює у собі приріст капітальної вартості, в результаті реалізації якого утворюється дохід. Інвестиційна діяльність є необхідною умовою кругообігу коштів господарюючого суб'єкта. Виробнича діяльність, у свою чергу, створює

передумови для нових інвестицій. Тому, будь-який вид підприємницької діяльності включає процеси інвестиційної та основної діяльності, які складають єдиний економічний процес.

Розглянемо систему механізмів фінансування розвитку міжнародної діяльності підприємства. Слід сказати, що налагодження механізму інвестування, що дасть дозвіл забезпечити залучення інвестицій задля реалізації потенційних можливостей і їх розвитку є необхідним з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку, мотивації діяльності та, безумовно, розвитку підприємства. З рис. 1.3 показано сукупність механізмів інвестування, в якій виділено три основні групи:

1. Механізм, який полягає у мобілізації власних коштів.
2. Механізм залучених коштів.
3. Механізм позичених коштів.

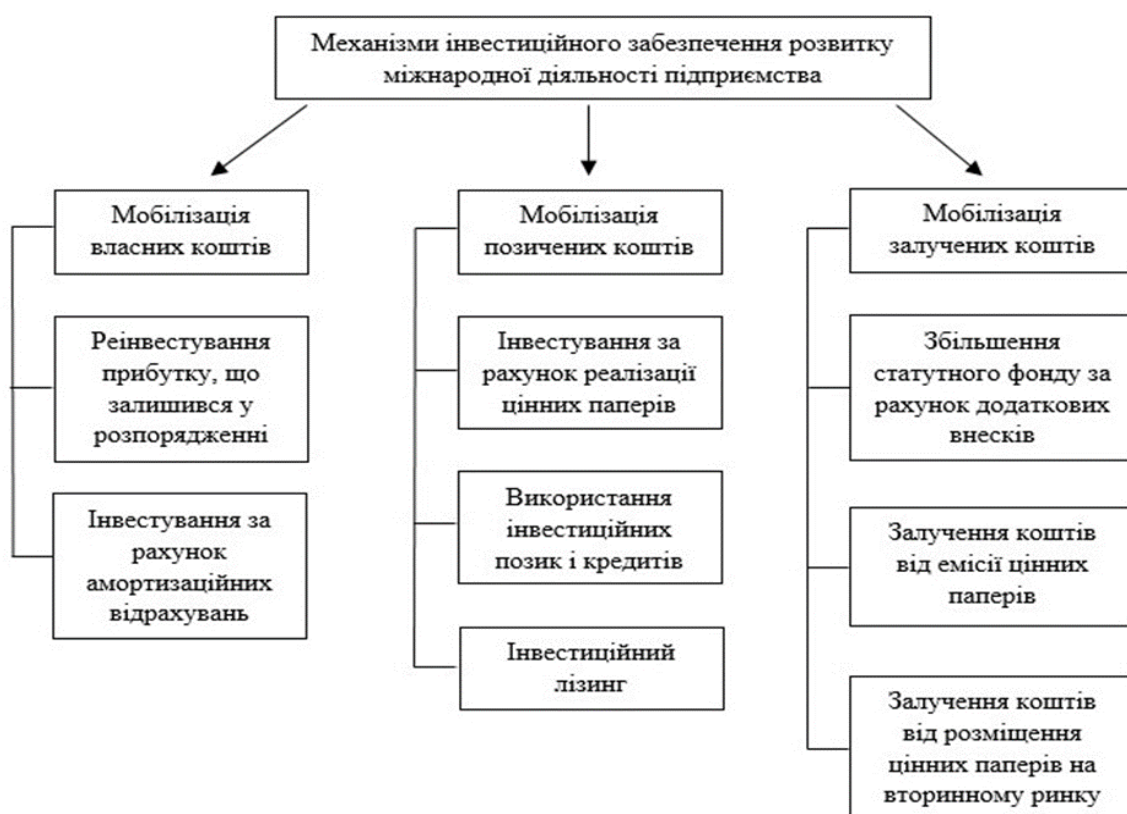

Рис. 1.3. Сукупність механізмів інвестиційного забезпечення для розвитку міжнародної діяльності підприємства

Джерело: перероблено на основі [29]

На джерела фінансування проектів, зокрема інноваційних, впливає фінансовий механізм підприємства. Сучасні дослідження з фінансового менеджменту розглядають фінансовий механізм за рівнем фінансового управління на директивний та регулювальний.

Ставки податків, різні санкції та стимули, тобто механізм державного фіскального регулювання, здійснюють прямий вплив на фінансову діяльність підприємства, але й ефективна організація фінансів підприємства впливають на рівень державних фінансів (наповнюваність місцевих та державного бюджетів) та на економічне зростання взагалі.

Можливість залучати фінансові ресурси з різних джерел дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів, обираючи їхні оптимальні комбінації. Проте є певні чинники, які впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства. До таких належать: форма власності та організаційно-правові форми підприємства (наприклад, державні підприємства багато в чому залежать від складу і обсягу державних фінансових ресурсів як додаткового джерела формування капіталу), мета і завдання фінансово-господарської діяльності на певному проміжку часу, галузева приналежність підприємства, внутрішня фінансова політика підприємства [33].

Інвестиційне забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства, з одного боку, безперервний пошук та використання різних інвестицій, а з іншого, доволі складна система, яка складається з джерел інвестицій, форм та інструментів інвестування, які вже в сукупності зможуть обрати ресурсне забезпечення, яке забезпечить підхід до вирішення питання інвестування [34].

1.3. Сучасні проблеми підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств

Поняття інвестиційної привабливості необхідно розглядати як систему різних об'єктивних ознак, можливостей, засобів, які зумовлюють у сукупності

потенційний платоспроможний попит на інвестиції у певній країні, галузі, регіоні, на підприємстві [35, с. 60].

На думку І. А. Бланка, інвестиційна привабливість підприємства є характеристикою переваг та недоліків підприємства з використанням системи показників рентабельності, фінансової стійкості, платоспроможності, оборотності капіталу та активів, а також рівня віддачі акціонерного капіталу, балансової вартості однієї акції [28, с. 420].

О. В. Носова вважає, що інвестиційна привабливість підприємства – це узагальнена характеристика переваг та недоліків об'єкта інвестування [36, с. 120]. В. А. Бабушкін стверджує, що інвестиційна привабливість підприємства – такий стан організації, за якого в потенційного власника капіталу (інвестора, кредитора, лізингодавця) виникає бажання піти на певний ризик і забезпечити притік інвестицій. О. І. Крилова розглядає таке визначення: інвестиційна привабливість підприємства – економічна категорія, яка характеризується ефективністю використання майна підприємства, його платоспроможністю, фінансовою стійкістю, спроможністю підприємства до саморозвитку на базі підвищення дохідності капіталу, техніко-економічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції [37].

З інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування безпосередньо пов'язане залучення інвестицій в українські підприємства. Оцінка інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування є першим кроком під час прийняття інвестиційного рішення. Метою інвестування є залучення максимально можливого обсягу інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості об'єкта. Формування інвестиційної політики підприємства здійснюється у сфері взаємних інтересів як самого підприємства, так і його потенційних інвесторів [38, с. 101–102].

Шанс залучення інвестицій залежить від можливості розглядати об'єкт інвестування з позиції інвестора та оцінки його інвестиційної привабливості, розуміння та урахування інтересів партнерів. Підприємство зацікавлене в підвищенні рівня інвестиційної привабливості: кожен суб'єкт господарювання

прагне розвивати своє виробництво, підвищувати конкурентоспроможність продукції та підприємства вцілому. Інвестиційну привабливість окремого підприємства як потенційного об'єкта інвестування визначають інвестори в процесі визначення доцільності капітальних вкладень, вибору в придбанні альтернативних об'єктів і купівлі акцій окремих підприємств [38, с. 102].

Інвестор вкладає кошти в конкретний інвестиційний проект, який реалізується на конкретному підприємстві. Через це фінансові показники бізнес-плану цього проекту і результати аналізу фінансово-економічних процесів на підприємстві є нерозривними для інвестора та мають найбільше значення під час оцінки інвестиційної привабливості. Ці показники більшість фінансових експертів та вчених розглядають як ядро, яке формує інвестиційну привабливість підприємства.

Проте, слід зазначити, що підприємство виступає суб'єктом економіки як конкретної держави, так і всього світу, тобто воно так чи інакше реагує на політичну та економічну ситуацію у регіоні, в якому воно функціонує; на особливості діяльності в галузі, яку представляє; потужність та динамічність ринку, де реалізує свою продукцію чи послуги. Для інвестора важливо, щоб висока привабливість забезпечувалась на всіх етапах прийняття інвестиційних рішень: від вибору країни-реципієнта – до визначення конкретного інвестиційного проекту, і навпаки [39].

Факторами загальної дії є:

1) соціально-економічні: рівень інфляції, загальний розвиток галузей економіки, функціонування фондового ринку, розвиток фінансово-кредитної системи;

2) політичні: нинішня політична ситуація у країні, нормативно-правова база у галузі інвестування.

До факторів територіальної дії відносяться: привабливість регіонального ринку для іноземних інвесторів, дії місцевих органів влади в сфері інвестиційної політики регіону, галузева структура економіки регіону, стан дорожньо-

транспортної інфраструктури, розвиток комерційної інфраструктури, наявність фінансових ресурсів [35, с. 62].

Рівень значущості проекту є важливою характеристикою проекту, яка є оцінкою очікуваних результатів організації. Так, ними можуть бути: змінений організаційно-технічний рівень виробництва, розміри ресурсів, рівень витрат, соціальні, екологічні й інші наслідки реалізації інновацій.

Інновації, що мають високий рівень значущості для підприємства, потребують й відповідного інвестиційного забезпечення у вигляді стратегічних інвестицій, надійних та довгострокових джерел інвестиційних ресурсів [29].

На інвестиційну привабливість міжнародної діяльності підприємства мають вплив сукупність певних факторів (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Фактори інвестиційної привабливості

Джерело: перероблено на основі [29]

Отримання результату від фінансування – головний фактор, який зумовлює залучати інвестиційний капітал. Тому слід не забувати про чинники, які можуть привести до його зміни.

До зовнішніх факторів, які впливають на міжнародну діяльність відносять: постійні зміни в законодавстві, слабка фінансова підтримка з боку

держави, відсутність стимулів з боку держави для підприємств, орієнтованих на експорт.

До внутрішніх факторів відносять: суттєву вартість організації міжнародної діяльності, недостатність власних грошових засобів, залучення позикових ресурсів через недостатність власних грошових засобів, значні економічні ризики, низьку платоспроможність підприємств, недооцінку проекту.

На міжнародному рівні увагу приділяють руху прямих інвестицій, адже вони збільшують економічний потенціал країни-реципієнта, забезпечують розширення експорту товарів та послуг, створюють додаткові робочі місця тощо. Країна, разом із інвестиціями, отримує можливості запровадження новітніх технологій не лише виробництва, а й управління.

На рис. 1.5 можемо побачити динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2009 – 2018 рр.

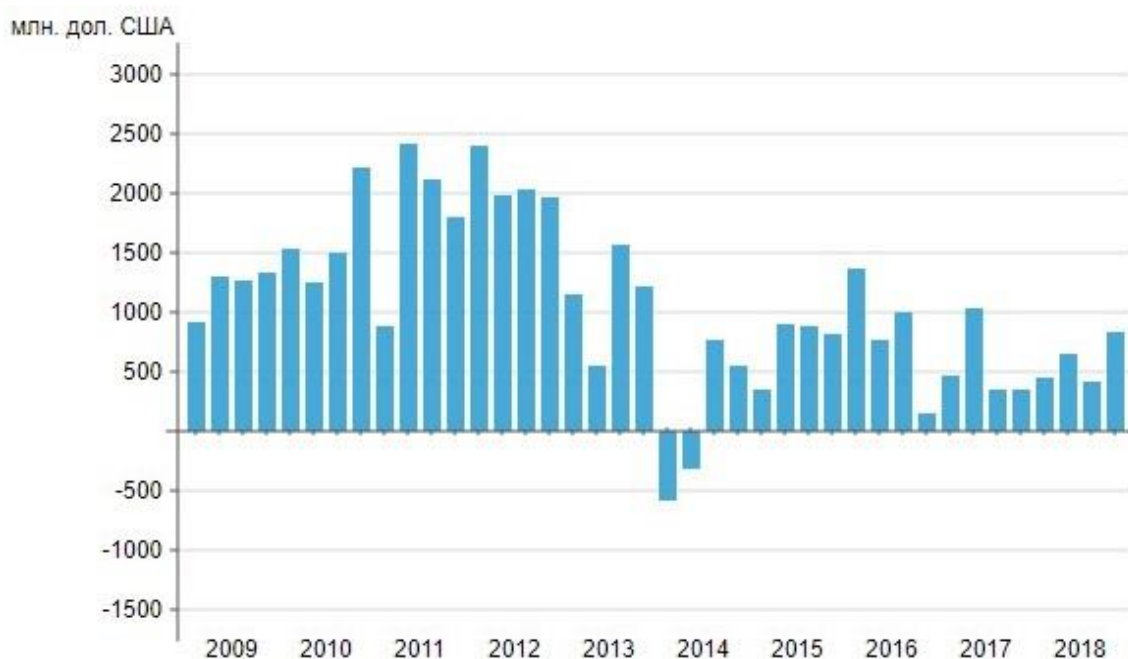

Рис. 1.5. – Динаміка ПІІ в Україну з 2009 по 2018 рр.

Джерело: [40]

На рис. 1.5 наведений щоквартальний графік надходження ПІІ в економіку України за останні 10 років. Значно скоротився притік прямих іноземних інвестицій з початку АТО (антитерористичної операції) та анексії Криму. Військовий конфлікт, економічна нестабільність, скорочення попиту на

український експорт стали причинами таких результатів. У 2015 р. відбулося різке збільшення ПП на 2551 млн. дол. США. Проте, станом на 2018 р. ПП склали 2355 млн. дол. США, що на 153 млн. дол. США більше, ніж за минулий період.

Безперервний приплив іноземних інвестицій в економіку країну збільшує її виробничі можливості, накопичує капітал та підвищує її міжнародну конкурентоспроможність. Звісно, інвестування капіталу до економіки країни несе за собою обмін досвідом, передачу технологій та навичок управління. Через те, що підвищується рівень технологічного розвитку, зростає попит на висококваліфіковану робочу силу. Таким чином, потік інвестицій підвищує продуктивність праці, покращується рівень якості продукції, а це впливає на її конкурентоспроможність, зокрема на міжнародному ринку товарів.

Підвищення інвестиційної привабливості як кожного підприємства, так і усієї вітчизняної системи є запорукою економічного росту в Україні. Через те, що в країні існує конвергентна модель фінансового ринку, підприємствам слід ацентувати увагу не тільки на залучення коштів за допомогою банківських кредитів, а і на розміщення цінних паперів на фондовому ринку. Варто проаналізувати усі фактори, що впливають на інвестиційну привабливість, виокремити найважливіші та обрати інвестиційну стратегію задля провадження доцільної інвестиційної політики у контексті підвищення привабливості підприємств для зовнішніх та внутрішніх інвесторів. Теж необхідно підкреслити, що велике значення для успішної діяльності підприємств має ефективна кадрова підготовка підприємців.

Найсуттєвіший вплив на формування рівня інвестиційної привабливості підприємства мають: підвищення ефективності використання основних фондів на підприємстві; зростання ефективності використання оборотних коштів поліпшення якості управління заборгованістями; вдосконалення управління прибутком підприємства; підвищення ефективності управління ціноутворенням на продукцію підприємства; запровадження маркетингових заходів та управління якістю; налагодження та якості діяльності внутрішнього аудиту;

зростання ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження екологічно безпечного обладнання [41, с. 24].

Підприємствам необхідно звернути увагу на ефективність капіталовкладень та фінансове оздоровлення. Від фінансового стану підприємства безпосередньо залежить рішення інвестора про доцільність вкладення коштів. Слід також сформувати всі можливі ресурси, іншими словами, інвестиційний потенціал, який дасть змогу проводити і реалізовувати ефективну інвестиційну діяльність. Підприємству варто проводити періодичні маркетингові дослідження і вивчати ефективність використання інвестиційних ресурсів за попередні періоди, знаходити відповідні недоліки і здійснювати корегування використання ресурсів у поточному періоді. Це можна пов'язати з тим, що потенційних інвесторів також цікавлять вищезазначені аспекти в контексті інвестицій.

Висновки до Розділу 1

Сьогодні процеси міжнародної економічної інтеграції мають інтенсивний темп розвитку, а з ними і процеси глобалізації світового господарства, міжнародного поділу праці. Один з найважливіших чинників розвитку – міжнародна діяльність. Її ведення є важливою частиною функціонування підприємства, оскільки при вірному використанні заходів збільшує ефективність та дає змогу вивести компанію на наступний рівень розвитку, відкрити новий рівень міжнародних можливостей реалізації власного потенціалу.

Розвиток будь-якого господарюючого суб'єкта є неспинним процесом та потребує фінансових ресурсів як власних, так і залучених. Зокрема, інвестиції можна визначити як сукупність різноманітних цінностей (фінансових, матеріальних тощо), які з ціллю отримання доходу вкладаються в підприємства інвесторами.

Інвестиції є основою для регулярного оновлення та розширення виробничого капіталу. Вони прискорюють науково-технічний прогрес, поліпшують якість продукції та збалансовано розвивають всі галузі економіки,

оскільки відіграють важливу роль не лише для підприємства, а і для країни в цілому. Підготовка і запуск нових видів продукції, покращення якості, використання нових матеріалів, енергозбереження неможливі без інвестицій.

Проаналізовано чотири напрями трактування поняття «інвестиції», класифікацію інвестицій за І.О. Бланком, у якій виділено п'ять основних класифікаційних однак інвестицій. Зазначена роль інвестицій у забезпеченні ефективності підприємства. Також розглянуто поділ інвестиційної діяльності за спрямованістю та її особливості.

Налагодження механізму інвестування, який би дозволив забезпечити залучення інвестицій для реалізації можливостей та їх розвитку є надважливим з метою підвищення конкурентних позицій на ринку, мотивації діяльності та, безумовно, розвитку підприємства. В розділі були проаналізовані три основні групи системи механізмів інвестування підприємства:

1. Механізм, що полягає у мобілізації власних коштів.
2. Механізм позичених коштів.
3. Механізм залучених коштів.

Розглянуто сутність інвестиційної привабливості підприємства та набір факторів, якими визначаються особливості інвестиційної підтримки розвитку міжнародної діяльності.

Інвестиційна привабливість підприємства відіграє велику роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємства та зміцненні економіки країни в цілому. Існує багато факторів, що впливають на інвестиційну привабливість. За допомогою оцінювання інвестиційної привабливості можна знайти недоліки діяльності підприємства та усунути їх, а також розробити інвестиційну політику підприємства.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ТАС АГРО»

ТОВ «ТАС АГРО» – агрохолдинг, що займається вирощуванням сільськогосподарських культур (пшениця, ячмінь, кукурудза, соя, соняшник) на 88 тис га землі; має власні елеватори в Чернігівській, Вінницькій, Київській та Кіровоградській областях. Також компанія проводить закупівлю зернових та олійних культур на своїх елеваторах.

Розглянемо історію створення підприємства. У 2008 р. група «ТАС» та шведська компанія Kinnevik створили міні-агрохолдинг із земельним банком близько 14 тис. га. Та до 2010 р. він вже обробляв 25 тис. га земель. Втім, у 2011 р. Kinnevik вийшла з управління та у групі «ТАС» народився аграрний проект «Тагрон». До кінця 2013 р. компанії розвивалися доволі динамічно, та власник прийняв рішення про їх об'єднання [45].

З 2008 по 2015 роки площа земель в обробці збільшилася з 14 тис. га до 88 тис. га. Компанія придбала великий досвід у сільськогосподарському виробництві, який її співробітники поєднують із застосуванням новітніх технологій, а також з ефективним використанням земельних та природних ресурсів.

Підприємство працює з провідними засобами захисту рослин та мікродобрив. Також, використовує сучасні розробки в цьому напрямі, що сприяє підвищенню врожайності і якості продукції. Урожайність і рентабельність с/г культур постійно є предметом оперативного і стратегічного аналізу.

Рис. 2.1. Розташування земельних угідь ТОВ «ТАС АГРО»

Джерело: [45]

Основними елементами впровадження нових технологій на підприємстві є: часткова заміна пестицидів агротехнічними заходами; застосування поверхневої обробки ґрунту; поєднання кількох технологічних операцій за один прохід агрегату; підбір сортів, що стійкі проти шкідників та бур'янів.

Важливим напрямом у виробництві підприємства є молочне тваринництво, що забезпечує соціальних розвиток в регіонах у вигляді робочих місць, якісну продукцію для споживачів, та прибутковість підприємству.

ТАС «АГРО» має до 5500 голів верхньої рогатої худоби, з них до 2500 голів дійного стада. Обсяги молока, яке виробляє підприємство, відноситься до категорій екстра і вищого класів, свідчить про високу якість продукції, що виробляється.

Рис. 2.2. Розташування тваринницьких підприємств ТОВ «ТАС АГРО»
Джерело: [45]

Тваринницькі підприємства модернізацію існуючої інфраструктури молочно-товарних ферм. Зокрема, проводиться вагома селекційна робота, яка спрямована на формування високопродуктивного стада підприємства.

Агрохолдинг включає 6 елеваторів, сумарною потужністю понад 250 тис. т одночасного зберігання (рис. 2.3) [45].

Рис. 2.3. Розташування елеваторів ТОВ «ТАС АГРО»
Джерело: [45]

Розглянемо основні показники діяльності підприємства, що дадуть змогу отримати організаційно-економічну характеристику ТОВ «ТАС АГРО».

Аналіз головних показників економічної діяльності проводиться на основі інформації з бухгалтерської звітності, а саме: форми 1 «Баланс підприємства» та форми 2 «Звіт про фінансові результати». Аналіз економічних показників підприємства подано у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Аналіз економічних показників діяльності
«ТАС АГРО» за 2016-2018 рр., тис. грн**

№ п/п	Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	± Δ, абсолютне відхилення показників		Відносне відхилення показників, %	
					2017 / 2016	2018 / 2017	2017 / 2016	2018 / 2017
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	526 179	562 706	598 216	36 527	35 510	6,94	6,31
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	449 651	512 139	471 469	62 488	-40 670	13,90	-7,94
3	Валовий прибуток (збиток)	76 528	50 567	51 558	-25 961	991	-33,92	1,96
4	Фінансовий результат до оподаткування (прибуток/збиток)	32 821	6 539	13 825	-26 282	7 286	-80,08	111,42
5	Чистий прибуток (збиток)	26 913	6 585	13 825	-20 328	7 240	-75,53	109,95

Джерело: Розраховано автором на основі [45]

З табл. 2.1 бачимо, що чистий дохід підприємства зріс майже у 2 рази у 2018. Собівартість продукції також значно зросла у 2017 році та зменшилася у 2018 році. При цьому прибуток підприємства зростав за розглянуті 3 роки. Наведені дані вказують на те, що зменшується собівартість продукції та збільшується чистий прибуток підприємства, що є позитивною тенденцією.

Розглянемо детальніше зміни економічних показників господарської діяльності «ТАС АГРО» та зобразимо це у вигляді графіків. З рис. 2.4 бачимо, що виручка від реалізації продукції протягом 2016-2018 рр. має тенденцію до збільшення. У 2017 р. вона стрімко зросла на 35 527 тис. грн (6,94%) у порівнянні з 2016 роком, а у 2018 році на 35 510 тис. грн. (6,31%), ніж у 2017 р.

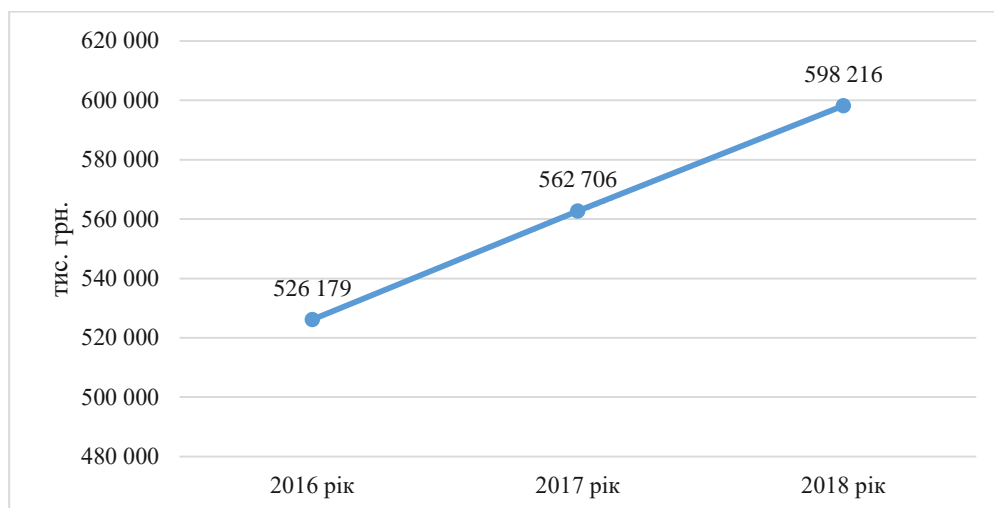

Рис. 2.4. Зміна виручки від реалізації продукції «ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.1

Як видно на рис. 2.5, собівартість реалізованої продукції у 2017 р. у порівнянні з 2016 р. зросла на 62 488 тис. грн (13,9%), а у 2018 році зменшилась на 40 670 тис. грн (7,94%).

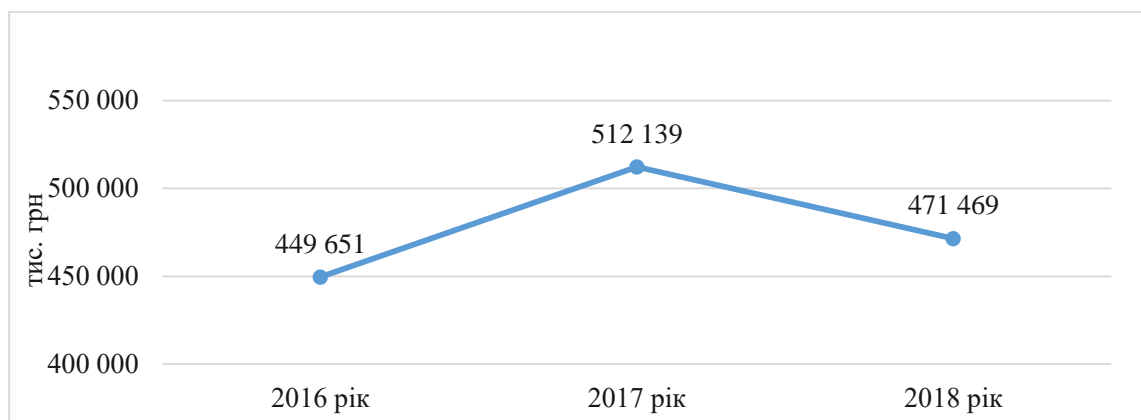

Рис. 2.5. Зміна собівартості реалізованої продукції «ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.1

Розрахуємо валовий прибуток як різницю між виручкою та собівартістю реалізованої продукції. На рис. 2.6 бачимо, що у 2018 році валовий прибуток підприємства зріс майже у півтори рази у порівнянні з попереднім періодом.

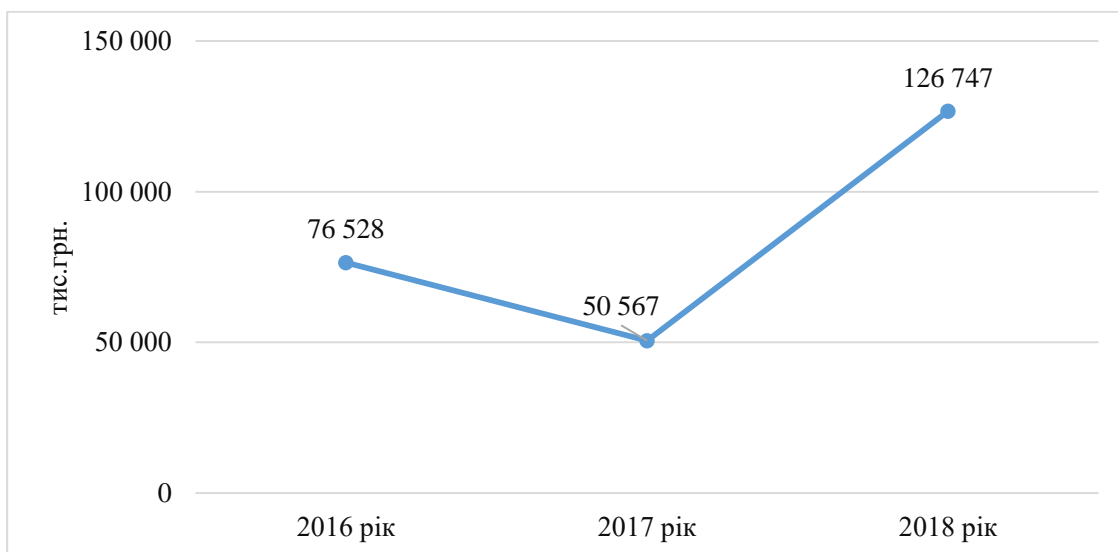

Рис. 2.6. Зміна валового прибутку «ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.1

З рис. 2.7 бачимо, що підприємство є прибутковим. Напрями використання чистого прибутку підприємства – компетенція його засновників.

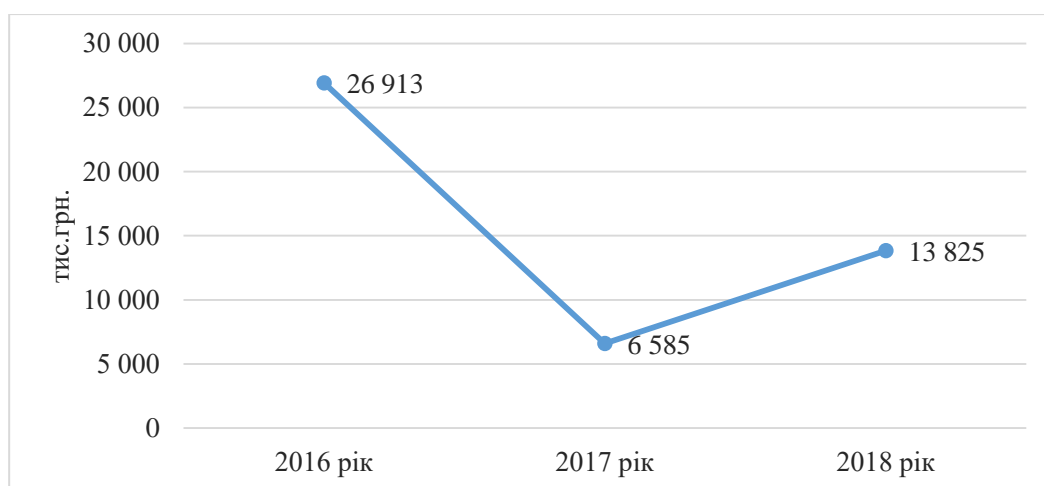

Рис. 2.7. Зміна чистого прибутку «ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.1

Зазвичай прибуток спрямовується на розвиток підприємства: проведення модернізації виробництва, оновлення основних фондів, освоєння нових технологій, поповнення обігового капіталу. Цей напрям використання коштів має назву фонд інвестування підприємства, який є одним з основних напрямів

використання прибутку, який забезпечує відтворювальні процеси на підприємстві. Втім, пропорції розподілу прибутку залежать від певних обставин та завдань, які ставить перед собою підприємство. До напрямів використання прибутку відноситься і фонд фінансування витрат, які пов'язані із соціальними проблемами. Також кошти можна спрямувати у стимулювання персоналу у вигляді матеріального заохочення працівників, зокрема виплатити одноразові премії, надати певну одноразову матеріальну допомогу, преміювати за створення та впровадження новітніх методів роботи.

Слід звернути увагу, що в той час як чистий прибуток ТОВ «ТАС АГРО» має тенденцію до зростання, собівартість у 2018 р. доволі помітно зменшилася у порівнянні з минулим періодом. Це вказує на збільшення ефективності роботи підприємства.

Наведемо динаміку руху кадрів на підприємстві за 2016-2018 рр (табл. 2.2). та розглянемо графічно на рис. 2.8.

Таблиця 2.2

**Характеристика руху кадрів на підприємстві
ТОВ «ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.**

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік	+/-, абсолютне відхилення		%, відносне відхилення	
				2017 / 2016	2018 / 2017	2017 / 2016	2018 / 2017
Прийнято працівників, люд.	88	266	116	178	-150	3,02	0,44
Вибуло працівників, люд.	11	65	43	54	-22	5,91	0,66
Загальна чисельність персоналу, люд.	2577	2778	2851	201	73	1,08	1,03

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

З табл. 2.2 бачимо, що за розглянутий період загальна чисельність працівників має тенденцію до зростання. Порівнявши цей показник з динамікою виручки, відслідковується тенденція, що підприємство стрімко розвивається, збільшуючи при цьому кількість персоналу та нарощуючи виробництво.

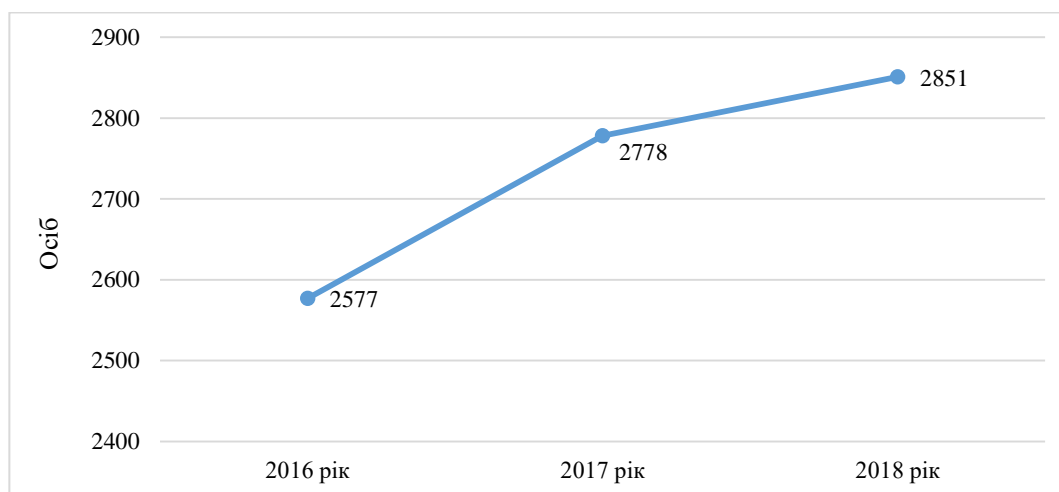

Рис. 2.8. Зміна загальної чисельності працівників за 2016 - 2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.2

Втім, для ефективного управління персоналом важливим етапом є не тільки визначення чисельності працівників за окремими категоріями, а й визначення співвідношення між ними. Це дає змогу не тільки виявити вплив персоналу на кінцеві результати діяльності підприємства, а й встановити певну залежність та тенденції. Проаналізуємо кадровий склад підприємства за 3 роки.

Таблиця 2.3

Кадровий склад ТОВ «ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр.

Категорії персоналу	2016 рік		2017 рік		2018 рік		Відхилення 2018 / 2017	
	Чол.	%	Чол.	%	Чол.	%	Чол.	%
Адміністративно-управлінський персонал	394	15,29	416	14,97	418	14,66	2	100,48
Виробничий персонал	2051	79,59	2208	79,48	2278	79,90	70	103,17
Допоміжний персонал	132	5,12	154	5,54	155	5,44	1	100,65
Разом	2577	100	2778	100	2851	100	—	—

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

Розглядаючи кадровий склад за категоріями за 2016-2018 рр. (рис. 2.9) можна помітити, що адміністративно-управлінський персонал складає менш ніж п'яту частину від усього персоналу підприємства. Виробничий персонал складає

найбільшу частку. Загалом, всі категорії персоналу зазнали збільшення кількості працівників.

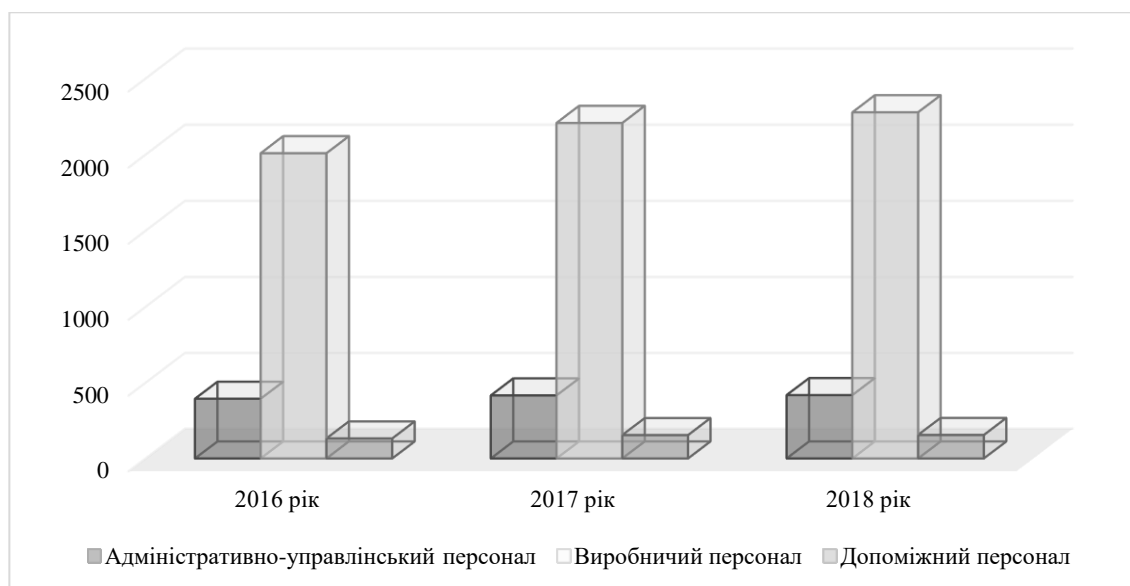

Рис. 2.9. Аналіз руху кадрів на підприємстві за 2016 - 2018 роки

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.3

Адміністративно-управлінський персонал – основна категорія персоналу підприємства, оскільки саме на ньому базується вся діяльність підприємства, де керівники розробляють плани, прогнози, організовують ефективну роботу працівників, мотивують їх до роботи та спрямовують на досягнення результатів.

Розглянемо частку працівників за освітою та віком. З таблиці 2.4 видно, що на ТОВ «ТАС АГРО» переважна кількість працівників має середню спеціальну освіту. Більше ніж 60 % від усіх працівників віком від 30 до 45 років.

Таблиця 2.4

Характеристика персоналу підприємства за освітою та віком

Вік	З вищою освітою, чол.		Зі середньою спеціальною освітою, чол.		Із загальною середньою освітою, чол.		Усього, чол.	
	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік
До 30 років	323	338	66	74	3	2	392	404
Від 30 до 45	295	298	1376	1420	38	53	1709	1760
Від 45 до 55	9	7	464	475	204	215	677	687
Разом	627	643	1906	1959	245	270	2778	2851

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

В своєму арсеналі підприємство має переважну кількість працівників із середньою спеціальною освітою. У 2018 році загальна кількість таких працівників склала 1979 осіб, з яких більшість (1420 ос.) відносяться до вікової категорії від 30 до 45 років.

Вищу освіту мають 643 особи, більшість з яких (338 ос.) належить до вікової категорії до 30 років. Вони складають найменшу частку від усіх працівників підприємства, в той час як найбільша частка знаходиться у віковій категорії 30-45 років.

Отже, кількість працівників підприємства зростає. Окрім того, більшість працівників має вищу або середню спеціальну освіту.

2.2. Аналіз міжнародної діяльності ТОВ «ТАС АГРО»

ТОВ «ТАС АГРО» займається експортом вирощених культур. Експортна діяльність є важливою складовою господарської активності підприємства. Здійснення експортної діяльності – значна передумова для збільшення обсягів виробництва, розширення ринків збуту та покращення рівня якості продукції. Це все також дає дозвіл на створення сприятливого підґрунтя для посилення конкурентної позиції підприємства на внутрішньому ринку.

Зростання експортних поставок суб'єктів господарювання для національної економіки є основним інструментом підтримки позитивного балансу зовнішньої торгівлі, що необхідно для забезпечення стабільного валютного курсу, своєчасного та повного фінансування імпортованих закупівель, підсилення впливу вітчизняних підприємств на глобальні світогосподарські процеси тощо.

Здійснимо аналіз динаміки основних показників зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Обсяги виручки ТОВ «ТАС АГРО», отримані від реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках наведено у табл 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз виручки від реалізації продукції ТОВ «ТАС АГРО»

Показник	Рік		
	2016	2017	2018
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	526 179	562 706	598 216
Виручка від продукції, реалізованої на зовнішніх ринках	254 408	296 434	357 255
Виручка від продукції, реалізованої на внутрішньому ринку	271 771	266 272	240 961
Частка виручки від експорту в загальному обсязі, %	48,35	52,68	59,72

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

На рис. 2.10 показано динаміку зміни виручки від реалізації продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках. Бачимо, що обсяг та частка експортованої продукції щороку зростає. Так у 2017 році було експортовано продукції на 296 434 тис. грн, що на 42 025,97 більше, ніж у 2016 р. Та у 2018 р. експорт продукції склав 357 255 тис. грн., що на 60 821,07 більше, ніж за попередній рік.

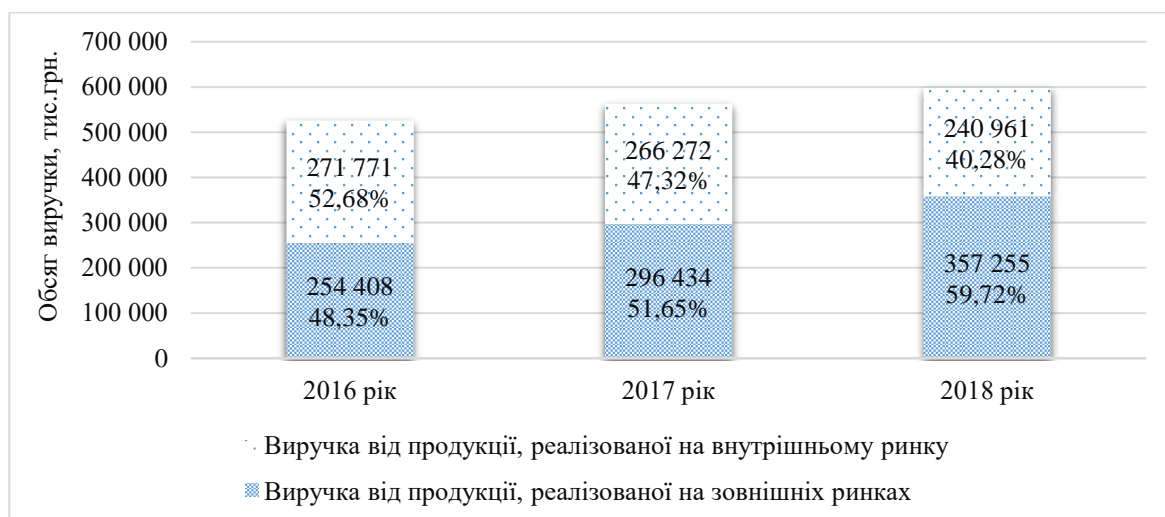

Рис. 2.10. Зміна обсягу виручки ТОВ «ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.2

Бачимо, що частка експортованої продукції має тенденцію до зростання протягом розглянутого періоду. Так, у 2016 році було експортовано 48,35% від загальної кількості продукції, у 2017 – 51,65%, а у 2018 – 59,72%.

Головна умова проведення експортних операцій – ефективність, під якою розуміють співвідношення витрат і доходів від діяльності.

Тому, аналіз витрат є невід’ємною складовою для оцінки експортної діяльності підприємства. Зрупуємо всі витрати на проведення та реалізацію експортної діяльності підприємства в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Показники експортної діяльності «ТАС АГРО»
за 2016-2018 рр., тис. грн.**

Витрати	Рік		
	2016	2017	2018
Виробнича собівартість експортованої продукції	96 675	112 645	135 757
Вартість експорту у внутрішніх цінах	160 277	201 575	200 063
Накладні витрати	30 529	35 572	42 871
Організаційні витрати	27 985	32 608	39 298
Загалом витрати на експорт	96 675	124 502	153 620

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

З даних таблиці 2.6, наведених протягом 2016-2018 рр. на «ТАС АГРО» спостерігається динаміка збільшення всіх витрат експортної діяльності. Зокрема, у 2018 р. показник виробничої собівартості експортованої продукції збільшився на 23 112 тис. грн. у порівнянні з 2017 р. Це пов’язано зі зростанням обсягів реалізації продукції на міжнародному ринку. Бачимо, що накладні витрати збільшилися на 7 299 тис. грн. у 2018 р., ніж за попередній період через загальне зростання витрат на перевезення продукції. Загалом витрати на експорт за період 2016-2018 рр. збільшилися на 56 945 тис. грн.

Показник «ефективність експорту» визначається через відношення чистої виручки у іноземній валюті за реалізований товар, переведений у гривні в день надходження за офіційним курсом до валютної виручки до вартості експорту у внутрішніх цінах.

Розрахуємо чисту експортну виручку, що визначається шляхом віднімання накладних і організаційних витрат від експортної виручки.

Таблиця 2.7

**Розрахунок чистої експортної виручки
«ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр., тис. грн.**

Рік	2016	2017	2018
Чиста експортна виручка	$254\,408 - 58\,513,8 = 195\,894$	$296\,434 - 68\,179,8 = 228\,254$	$357\,255 - 82\,168,7 = 275\,086$

Джерело: Розраховано автором на основі табл. 2.2, 2.3

Чиста експортна виручка «ТАС АГРО» протягом 2016-2018 рр. збільшується. Це пов'язано зі збільшенням експортної виручки підприємства. Чиста експортна виручка збільшилася на 140,43% у 2018 році у порівнянні з 2016 роком.

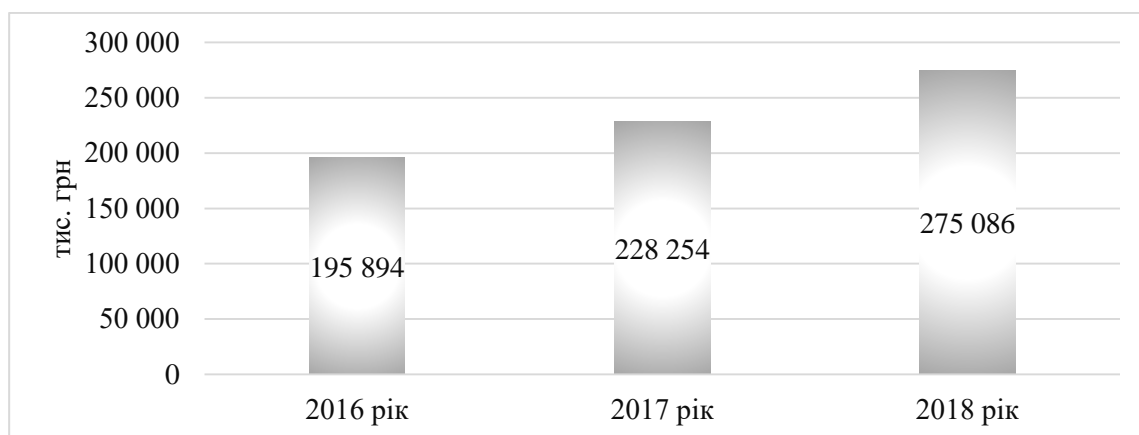

Рис. 2.11. Динаміка чистої експортної виручки «ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.7

Здійснимо розрахунок показника «ефективність експорту бюджетна». Значення показника більше за одиницю вважається позитивним.

Таблиця 2.8

**Розрахунок показника «ефективність експорту бюджетна» «ТАС
АГРО» за 2016-2018 рр.**

Рік	2016	2017	2018
Ефективність експорту бюджетна	$195\,894 / 160\,277 = 1,22$	$228\,254 / 201\,575 = 1,13$	$275\,086 / 200\,063 = 1,38$

Джерело: Розраховано автором на основі табл. 2.6, 2.7

Бачимо, що показник «ефективність експорту бюджетна» на підприємстві протягом 2016-2018 рр. має позитивне значення (>1).

У 2016 р. він склав 1,22, у 2017 р. – 1,13, а у 2018 р. – 1,38. Це показує, що реалізація товарів на зовнішньому ринку є вигіднішою, ніж усередині країни.

Проведемо розрахунок показника економічного ефекту експорту, який можна обчислити через віднімання від чистої виручки в іноземній валюті за реалізований товар на день надходження валютної виручки, переведений у гривні за офіційним курсом, від суми повних витрат підприємства на експорт.

З метою визначення динаміки ефективності реалізації товарів у 2018 році показники ефективності експорту варто порівняти з аналогічними показниками за минулий період.

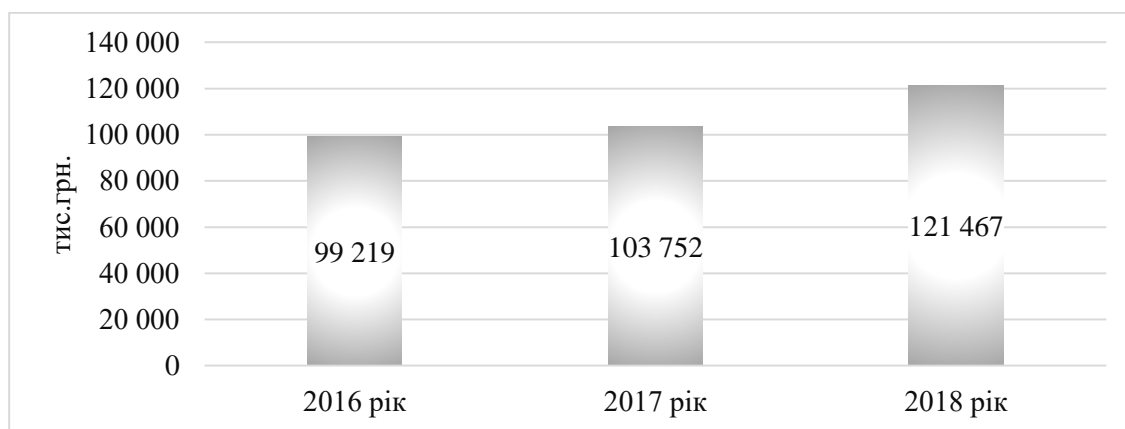
Таблиця 2.9

**Розрахунок показника економічного ефекту експорту «ТАС АГРО»
за 2016-2018 рр., тис. грн.**

Рік	2016	2017	2018
Економічний ефект експорту	$195\,894 - 96\,675 = 99\,219$	$228\,254 - 124\,502 = 103\,752$	$275\,086 - 153\,620 = 121\,467$

Джерело: Розраховано автором на основі табл. 2.3

Цей показник, що своєю сутністю, є прибутком підприємства від експортної діяльності до оподаткування. Тобто, чим вище його значення, тим ефективніша експортна діяльність.

**Рис. 2.12. Динаміка показника економічного ефекту експорту
«ТАС АГРО» протягом 2016-2018 рр., тис. грн.**

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.9

З розрахунків бачимо позитивну тенденцію збільшення показника, тому експортна діяльність є ефективною.

Також економічну ефективність експортної діяльності на рівні підприємства можна розрахувати за допомогою двох показників економічної ефективності:

1. Показник (Ееф.е.1) розраховується діленням суми чистої виручки в іноземній валюті за реалізований товар на день надходження валютної виручки, переведений у гривні за офіційним курсом, на суму повних витрат на експорт продукції.

Таблиця 2.10

**Розрахунок показника «ефективність експорту 1»
«ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.**

Рік	2016	2017	2018
Ефективність експорту 1	$195\,894/96\,675 = 2,03$	$228\,254/124\,502 = 1,83$	$275\,620/153\,620 = 1,79$

Джерело: Розраховано автором на основі табл. 2.6

Показник показує суму доходу у гривнях від реалізації експортних товарів, який припадає на кожну витрачену фірмою гривню. Значення, що перевищує 1 є допустимими. Можна зробити висновок, що експортна діяльність «ТАС АГРО» є ефективною та прибутковою.

2. Показник (Ееф.е.2) говорить про прибутковість реалізації продукції на внутрішньому ринку і розраховується як співвідношення вартості експорту у внутрішніх цінах та виробничої собівартості експортних товарів.

Таблиця 2.11

**Розрахунок показника «ефективність експорту 2»
«ТАС АГРО» за 2016-2018 рр.**

Рік	2016	2017	2018
Ефективність експорту 2	$160\,277/96\,675 = 1,66$	$201\,575/112\,645 = 1,79$	$200\,063/135\,757 = 1,47$

Джерело: Розраховано автором на основі табл. 2.6

Експорт товарів вигідний для підприємства тоді, коли дохідність реалізації експортної продукції на зовнішньому ринку перевищує прибутковість реалізації цієї ж продукції на внутрішньому ринку ($E_{\text{еф.е.1}} > E_{\text{еф.е.2}}$). Отже:

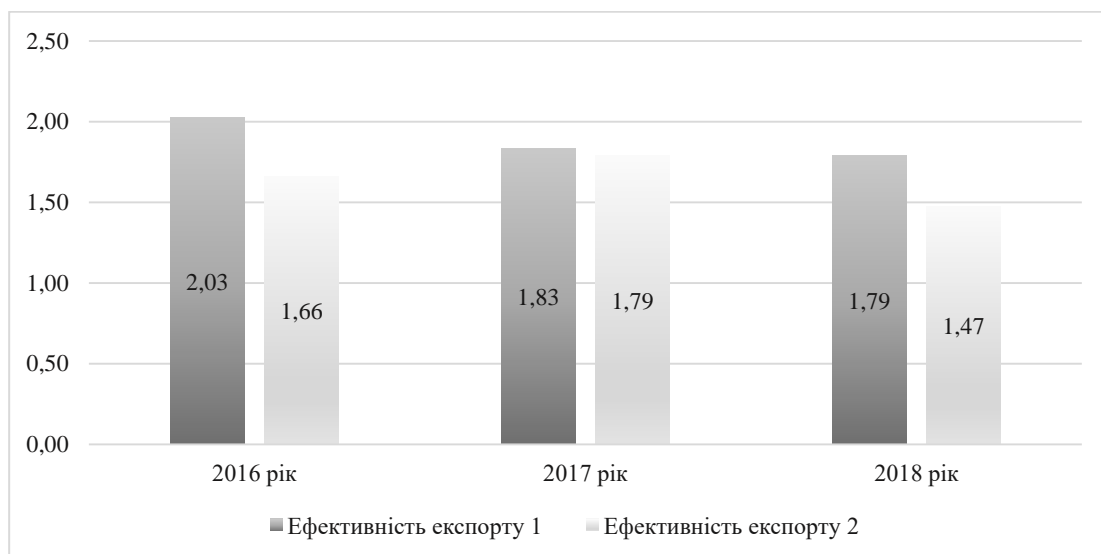

Рис. 2.13. Порівняння показників «ефективність експорту 1»

та «ефективність експорту 2» «ТАС АГРО» за 2016 - 2018 рр.

Джерело: Розроблено автором на основі табл. 2.10, 2.11

Отже, дохідність реалізації експортної продукції «ТАС АГРО» на зовнішньому ринку перевищує прибутковість реалізації на внутрішньому ринку. Тому, експорт товарів є вигідним.

Розглянемо географічну структуру експорту «ТАС АГРО» (рис. 2.12). Основні напрямки експорту продукції – Єгипет, Іспанія, Італія, Нідерланди, Китай, Німеччина.

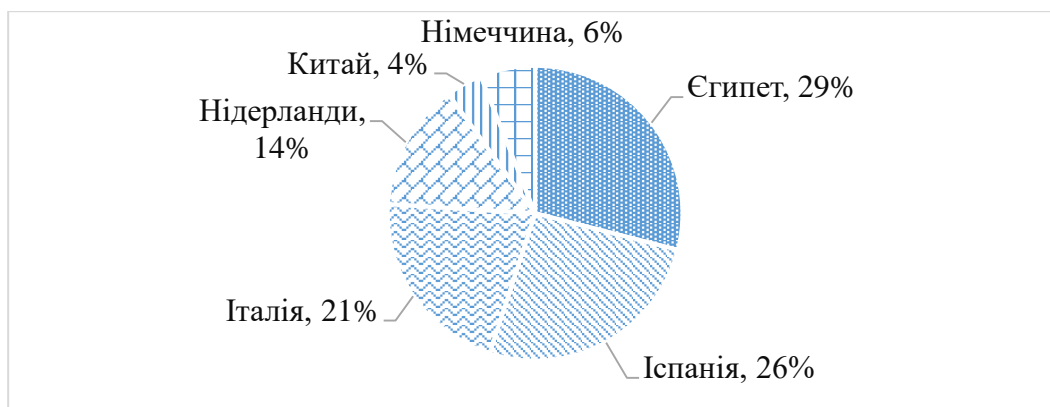

Рис. 2.14. Частка країн-партнерів в експорті ТОВ «ТАС АГРО» за 2018 рік

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

В основному, підприємство постачає свою продукцію до портів України та на кордони з сусідніми державами, таких як Польща та Білорусь, тобто на умовах базисів FOB, CPT, DAP, DAT. Через те, що земельні угіддя підприємства розташовані в різних областях України, потоки розподіляються так, щоб максимально заощадити на логістиці підприємства.

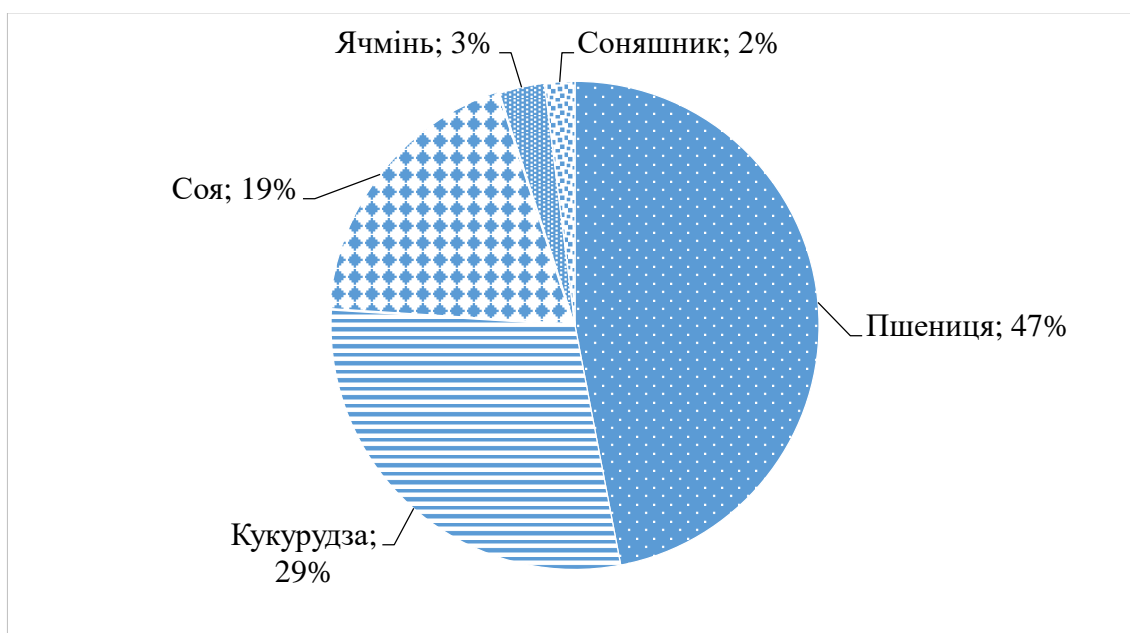

Рис. 2.15. Структура експорту товарів ТОВ «ТАС АГРО» за 2018 рік
Джерело: Розроблено автором на основі [45]

Щодо товарної структури експорту (рис. 2.15), основною експортоорієнтованою культурою, яку вирощує підприємство виступає пшениця. Вона займає близько половини від загального обсягу експорту. Підприємство експортує і ячмінь, кукурудзу, сою. Соняшник та горох реалізуються переважно переробникам на внутрішньому ринку.

Загалом, український експорт аграрної продукції протягом 2010-2018 років збільшився на 54% з 9,9 млрд дол. до 15,3 млрд дол. за рік.

Проте це зростання забезпечила в основному первинна продукція: пшениця та кукурудза принесли близько 4 млрд. дол., соєві боби близько 1 млрд. дол. Загалом експорт зерна і соєвих бобів зріс утричі: з 13 млн т до 38 млн т.

Все більша кількість культур експортується, а не переробляється в Україні. Частка експорту у виробництві первинної сільськогосподарської

продукції зросла з 25% до 33% за 2010-2016 рр. Порівнюючи з США, яка теж є крупним експортером аграрної продукції, частка експорту первинної продукції становить близько 5% від вирощеного. Україна нарощує сировину, а не експорт продуктів харчування чи інгредієнтів. Країни-імпортери її переробляють та експортують продукти переробки.

Яскравим прикладом є Туреччина, яка є крупним імпортером українських соєвих бобів та сирої олії. У 2018 році ця країна експортувала 600 тис. т рафінованої олії та 34 тис. т соєвого масла. Туреччина є крупним імпортером пшениці (5 млн т на рік) і найбільшим світовим експортером борошна (3,5 млн т на рік, 25% світової торгівлі).

Підприємства втрачають додану вартість, експортуючи сировину. Переробка 1 т пшениці у борошно створює 50 дол. США доданої вартості, 1 т соєвих бобів – 100 дол. США. Глибока переробка зерна у глютен, цукрові сиропи, амінокислоти та органічні кислоти створює до 300 дол. США доданої вартості в розрахунку на тонну зерна. Україна у значних обсягах імпортує продукти глибокої переробки зерна, зокрема лізин та лимонну кислоту.

В українському експорті аграрної частка первинної сільськогосподарської продукції протягом 2010-2018 років суттєво зросла (з 41% до 56%), насамперед це стосується зерна та соєвих бобів. Дані свідчать про посилення спеціалізації України як постачальника сировини, а не продуктів харчування чи харчових інгредієнтів.

У секторі формується модель, коли агрохолдинги під експортні контракти зерна отримують кредити на закупівлю іноземної техніки та матеріально-технічні ресурси. За такої моделі основна додана вартість утворюється за межами нашої держави, а тому потенціал українських підприємств залишається реалізованим повністю [46].

ТОВ «ТАС АГРО» займається експортом первинної сільськогосподарської продукції. У довгостроковій перспективі підприємству рекомендується акцентувати увагу на збільшення частки доданої вартості

продукції, що експортується. Пшеницю можна переробляти в борошно, соєві боби в соєву олію, а соняшник в соняшникову олію.

Окрім цього, продукція з більшою доданою вартістю користується більшим попитом в розвинених країнах, тож це також сприятиме збільшенню експорту в країни ЄС.

ТОВ «ТАС АГРО» є одним з найбільших агрохолдингів в Україні. Він посів 27 місце у 2016 році за обсягом виручки [48], а за земельним банком – 16 місце у 2018 році (табл. 2.12) [49].

Таблиця 2.12

Рейтинг агрохолдингів за земельним банком у 2018 році

№	Агрохолдинг	Земельний банк, тис. га
1	Кернел	604,5
2	UkrLandFarming	570
3	Агропросперіс (NCH)	430
4	МХП	370
5	Астарта-Київ	250
6	Агрохолдинг Мрія	165
7	ІМК	137
8	Агротон	122
9	УКРПРОМІНВЕСТ-АГРО	122
10	AgroGeneration	120
11	Агрохолдинг 2012	116
12	Агрейн	110
13	Украгропром	107
14	Приват-АгроХолдинг	100
15	HarvEast	97
16	ТАС АГРО	88

Джерело: [49]

Для визначення основних конкурентів підприємства на ринку виділимо конкурентні сили за Портером та їх вплив на ситуацію в галузі:

1. Суперництво між підприємствами всередині галузі.

Спостерігається рівень досить високої конкуренції. Через схожість продукції за рахунок якості та продуктивності. Лідерами галузі є «Кернел», «Нібулон», «Миронівський хлібопродукт», «UkrLand-Farming».

2. Відсутність можливостей для підприємств з інших галузей завоювати ринок своїми товарами-субститутами.

3. Відносно невисока можливість появи нових конкурентів всередині галузі через значну розподіленість земель між виробниками.

4. Через невисоку залежність від постачальників постачальники не зможуть значно диктувати свої умови.

5. Незначна здатність й споживачів продукції підприємства диктувати свої умови.

Вид інтенсивності конкуренції – помірна конкуренція, оскільки більшість підприємств має приблизно однаковий рівень прибутку.

Побудуємо карту стратегічних груп конкурентів:

1. ТОВ «ТАС АГРО»,
2. ПАТ «Миронівський хлібопродукт»,
3. ТОВ СП «НІБУЛОН»,
4. «МРІЯ Агрохолдинг»,
5. Корпорація «Сварог Вест Груп».

Таблиця 2.13

Карта стратегічних груп конкурентів

Назва підприємства	Значення характеристики, в балах	
	Земельний банк	Обсяг виручки
1. ТОВ «ТАС АГРО»	2	2
2. ПАТ «Миронівський хлібопродукт»	3	3
3. ТОВ СП «НІБУЛОН»	2	3
4. «МРІЯ Агрохолдинг»	3	2
5. Корпорація «Сварог Вест Груп»	2	2

Джерело: Розроблено автором

З рис. 2.16 видно, що з ТОВ «ТАС АГРО» в одній стратегічній групі опинилася корпорація «Сварог Вест Груп». Тож вона є основним конкурентом підприємства, так як обидва мають середній земельний банк та займають середню частку ринку.

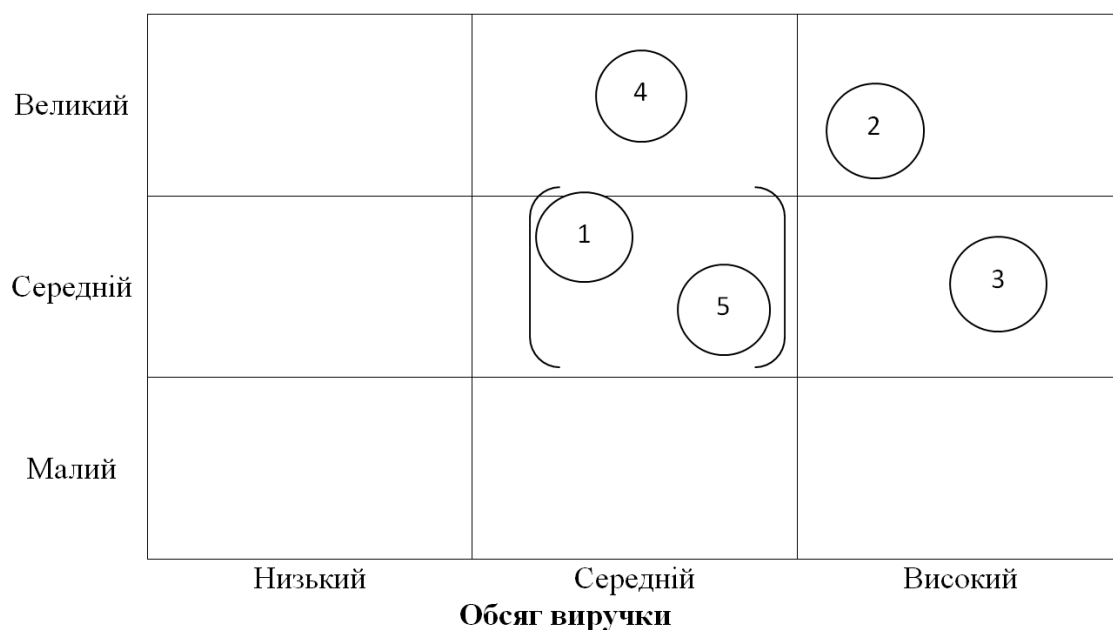
Земельний банк

Рис. 2.16. Стратегічна карта конкурентів ТОВ «ТАС АГРО»

Джерело: Розроблено автором

«Сварог Вест Груп» застосовує технологію глибокої оранки і стрічкової сівби. За словами голови правління підприємства Андрія Гордійчука, корпорація взяла за основу радянські технології та удосконалив їх. Підприємство модернізувало техніку, що на третину скоротило витрати палива, добрих тазасобів захисту рослин, а також на чверть збільшивши врожайність у порівнянні з класичною технологією.

За показниками врожайності корпорація займає лідируючі позиції в Україні. Середня врожайність озимої пшениці на полях підприємства у 2015 році склала 8,9 т/га, що більше, ніж удвічі перевищує середній показник 2015 року по Україні (3,6 т/га).

Станом на 2017 рік результати по основних культурах були такими: озима пшениця – 7,7 т/га; яра пшениця – 6,7 т/га; соняшник – 3,2 т/га; кукурудза – по південному, більш посушливому, регіону 7,5 т/га; по північному і центральному регіонах 9 т/га в сухому заліку; соя – 2,8 т/га [50].

Тоді ж, у 2017 році ТОВ «ТАС АГРО» мало значно менші показники врожайності по основних культурах (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Порівняння врожайності основних культур підприємств за 2018 рік

Культура	Врожайність, т/га	
	ТОВ «ТАС АГРО»	Корпорація «Сварог Вест Груп»
Озима пшениця	4,3	7,7
Кукурудза	7,7	8,25
Соняшник	2,5	3,2
Соя	2,2	2,8

Джерело: [50]

Таким чином, ТОВ «ТАС АГРО» необхідно покращувати спосіб ведення господарської діяльності, використовуючи більш сучасні технології для підвищення урожайності.

Розглянемо детальніше врожайність пшениці, оскільки саме вона займає найбільшу частку посівних площ ТОВ «ТАС АГРО» – 24% у 2018 році.

Загалом, у 2018 році урожайність пшениці в Україні посіла другий показник серед країн світу та склала 3,8 т/га (табл. 2.15). Середньосвітова врожайність пшениці за цей же період була 3,3 т/га. Проте, хоча Україна й отримала значно вищий показник, потенціал до зростання ще є. Для прикладу, перше місце в світі за врожайністю посіли країни ЄС –середній намот склав 6 т/га. Третє місце посіла Канада з урожайністю 2,9 т/га [51].

Таблиця 2.15

Врожайність пшениці за 2018 рік

Підприємство/країна/група країн	Врожайність, т/га
Світ	3,3
Європа (1 місце)	6
Україна (2 місце)	3,8
Канада (3 місце)	2,9
ТОВ «ТАС АГРО»	4,2
Корпорація «Сварог Вест Груп»	8,9

Джерело: [51]

Виділяють такі технологічні фактори, які впливають на врожайність пшениці: захисни комплекс, добрива, сорт, строк сівби тощо. Як бачимо на рис.

2.17 вагомий вплив серед технологічних факторів здійснюють захисний комплекс, попередня культура та добрива. Окрім того, важливими є сорт та строки сівби.

Варто зазначити, що всі ці фактори взаємопов'язані та, окрім того, пов'язані із зовнішніми факторами, що впливають на врожайність. Серед зовнішніх факторів можна виділити вплив температури, вологості та дію світла.

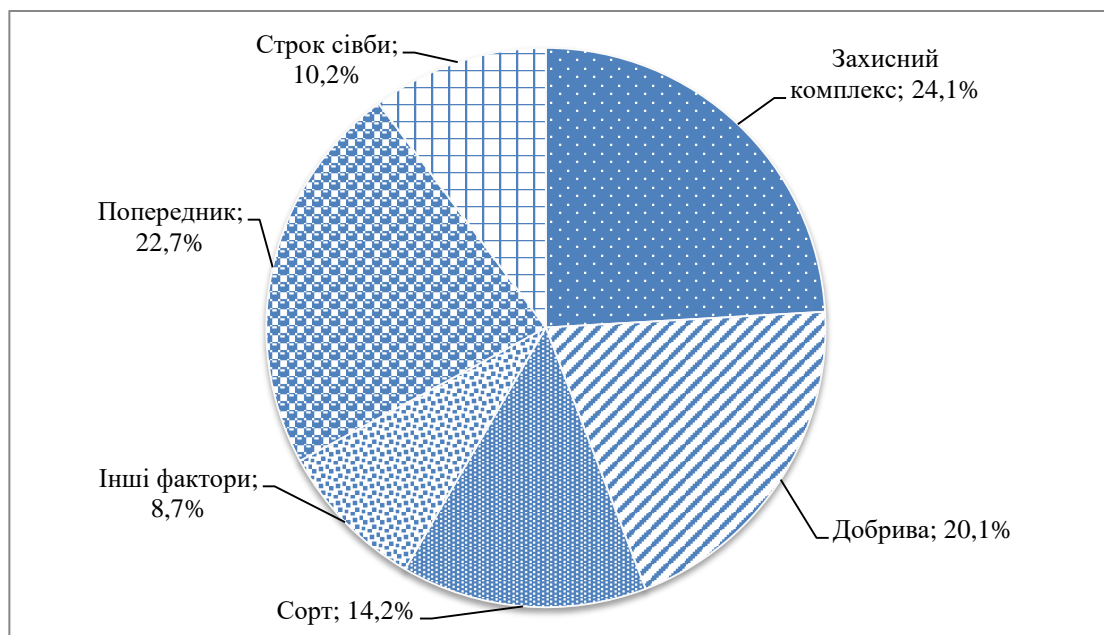

Рис. 2.17. Технологічні фактори впливу на врожайність пшениці

Джерело: [52]

Отже, ТОВ «ТАС АГРО» слід і надалі покращувати ефективність виробництва, звернувши особливу увагу на підвищення врожайності, не дивлячись на те, що вцілому підприємство випереджає своїх конкурентів за цим же параметром.

2.3. Оцінювання інвестиційної привабливості ТОВ «ТАС АГРО»

Будь-який розвиток підприємства, зокрема й розвиток міжнародної діяльності неможливий без інвестицій. Їх залучення напряму пов'язане з інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування. Оцінка інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування, в свою чергу, є першим кроком під час прийняття інвестиційного рішення. При цьому, можливість

залучення інвестицій залежить від розуміння і врахування підприємством преференцій партнерів, від можливості побачити об'єкт інвестування з позиції інвестора та оцінити його інвестиційну привабливість.

Підприємство зацікавлене в підвищенні рівня інвестиційної привабливості, оскільки кожне прагне розвивати своє виробництво, освоювати нові ринки та підвищувати свою конкурентоспроможність.

Притік зарубіжних капіталовкладень життєво важливий для досягнення середньотривалих цілей, таких як вихід з сучасного кризового стану, початковий підйом економіки. Разом з цим, українські громадянські інтереси не завжди бігаються з інтересами іноземних інвесторів, а тому, важливо залучити капітали так, щоб не залишити їх власників власних мотивацій, одночасно скеровуючи дії останніх на благо суспільних цілей [9].

Інвестиції для підприємств означають модернізацію та технічне переоснащення, впровадження технологій. Жодна економіка світу не досягла значних результатів без залучення коштів вітчизняних та іноземних приватних інвесторів. При управлінні інвестиційною привабливістю слід враховувати те, що інвестор при виборі об'єкту капіталовкладення проводить оцінку інвестиційної привабливості на таких рівнях (рис. 2.18) – рівні держави, регіону, галузі та безпосередньо самого підприємства [57].

Рис. 2.18 – Рівні інвестиційної привабливості

Джерело: [57]

Оскільки склад факторів, які впливають на формування кожного рівня є недостатньо зрозумілими, варто здійснити їх уточнення. Втім, який з рівнів з точки зору впливу на інвестиційну привабливість є більш важливим, а який є менш важливим – встановити доволі важко. Найвищими факторами, з ієрархічної точки зору, є ті, що формують державну складову інвестиційної привабливості. За нею йдуть чинники, які обумовлюють привабливість регіону та галузі, що ієрархічно знаходиться на тому ж рівні, що й регіон. Вже нижній щабель формують фактори інвестиційної привабливості підприємства. [62]

Оцінка інвестиційної привабливості – це сполучна ланка між етапом аналізу та етапом прийняття рішень про вкладання коштів. Основною її метою є синтез узагальнюючих висновків, щодо діяльності підприємств. Для надання можливості прийняття управлінського рішення кінцева оцінка повинна базуватись на інтегральному (узагальнюючому) показнику [58].

Існує велика кількість методик розрахунку узагальнюючих показників, які відрізняються кількісним і якісним складом коефіцієнтів, на базі яких вони розраховуються, та їх вагою. Проте є певні вимоги, яким цей показник повинен відповідати безумовно:

- 1) при розрахунках ґрунтуватися на систему показників, які відбивають результати діяльності підприємства;
- 2) збирати та узагальнювати дані з різних джерел;
- 3) розраховуватися на основі порівняння значень показників із певною базою порівняння;
- 4) синтезувати результати кількісного та якісного аналізу підприємства (тобто бути простим для читання і таким, якиц дозволяє робити певні висновки, давати чіткі рекомендації щодо позитивного та негативного рішення стосовно вкладання коштів [58].

Інвестиційна привабливість підприємства є його інтегральною характеристикою як об'єкта майбутнього інвестування з позиції перспектив розвитку (обсягів продажу, конкурентоспроможності продукції), ефективності використання ресурсів і активів, їхньої ліквідності, стану фінансової стійкості та

платоспроможності, а також значення таких неформалізованих показників як: економіко-географічне положення, статус власності, галузева приналежність, інтелектуальний капітал підприємства, лояльність клієнтів, положення на ринку, конкурентоспроможність підприємства, оборотність капіталу, фінансову стійкість підприємства, прибутковість (рентабельність) діяльності, платоспроможність і ліквідність, структуру активів і капіталу [59].

Головним джерелом інформації для визначення інвестиційної привабливості є фінансова (бухгалтерська) звітність підприємства за та останній звітний період та два останні календарні роки: бухгалтерський баланс Ф1 (річний або квартальний), звіт про дебіторську чи кредиторську заборгованість (Ф1 – б), звіт про фінансові результати діяльності підприємства (Ф2), звіт про фінансово – майновий стан (Ф3), примітки до річної фінансової звітності (Ф5) та при необхідності, розшифровки дебіторсько-кредиторської заборгованості, готової продукції, структури запасів, основних фондів, тощо [33]

Оцінка фінансового стану підприємства складається з таких етапів:

- 1) аналіз майнового стану підприємства та його динаміка;
- 2) аналіз фінансового стану підприємства та його динаміка, що включає:
 - оцінку ліквідності;
 - аналіз платоспроможності (фінансової стійкості);
 - аналіз рентабельності.

Таблиця 2.12

Аналіз майнового стану «ТАС АГРО» у 2016 - 2018 рр.

№	Показник	Нормативне значення	Рік		
			2016	2017	2018
1.	Коефіцієнт зносу	зменшення	0,39	0,44	0,26
2.	Коефіцієнт придатності	збільшення	0,61	0,56	0,74
3.	Коефіцієнт оновлення	збільшення	-	-	48,02
4.	Коефіцієнт вибуття	зменшення	-	-	0,02

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

Проаналізувавши показники стану і ефективності основних фондів спостерігаємо, що більша кількість показників відповідає нормативам, але позитивну тенденцію коригують значення 2018 року, які в деяких випадках не отримали необхідного зростання чи падіння. Позитивним є те, що коефіцієнт оновлення більший за коефіцієнт вибуття, що свідчить про інтенсивність введення в дію нових основних фондів, тому і коефіцієнт приросту основних фондів має очікуваний результат – 0,73. Слід зазначити про забезпеченість підприємства основними виробничими фондами відповідно до показнику фондоозброєності.

Після проведення аналізу стану фінансового-господарської діяльності підприємства розглянемо його фінансовий стан за допомогою розрахунків фінансових коефіцієнтів. Порівняємо їх з нормативними величинами з ціллю визначення ефективності роботи підприємства. Показники фінансового стану наведені у табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Показники фінансового стану

Показники	Рік		
	2016	2017	2018
Показники ліквідності			
Поточна ліквідність	118,7%	101,0%	102,8%
Абсолютна ліквідність	14,8%	10,2%	0,5%
Показники фінансової стійкості			
Коефіцієнт автономії	-0,3%	1,2%	2,8%
Показники прибутковості			
Рентабельність активів	-0,3%	1,6%	2,2%
Чиста маржа	-0,4%	2,0%	5,1%

Джерело: Розроблено автором на основі [45]

З отриманих результатів бачимо, що ТОВ «ТАС АГРО» здатне погашати свої поточні зобов'язання строком до 1 року за рахунок оборотних активів, адже поточна ліквідність більша за 100%, що є рекомендованим значенням.

Рекомендоване значення показника абсолютної ліквідності становить 20% та більше. Даний показник підприємства поки не відповідає рекомендованому значенню, а тому підприємство має не достатню здатність погашати поточні зобов'язання лише за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів.

Коефіцієнт автономії ТОВ «ТАС АГРО» має низький рівень. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більш підприємство є фінансово незалежним від кредиторів.. Тож частку власного капіталу підприємства у загальній сумі коштів, інвестованих в її діяльність, є дуже низькою та підприємство є фінансово залежним від кредиторів. Рентабельність активів підприємства зростає, що є позитивною тенденцією, оскільки це означає, що кожна гривня активів підприємства щороку приносить більше прибутку.

Показник чистої маржі збільшується, який відображає відношення чистого прибутку до загальної виручки підприємства. Чим вища чиста маржа, тим більш ефективним вважається підприємство з точки зору конвертації продажів у реальний прибуток.

Для визначення значимості показників та їх груп використаємо один із методів експертних оцінок – метод рангової кореляції. На підставі анкети експерти розподіляють групи показників за рангами (від 1 до n) за ступенем зменшення важливості.

На основі проведеної експертної оцінки були визначені ранги показників. Експертами виступали 30 студентів магістратури кафедри менеджменту НТТУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». Результати ранжування подано в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Показники	Оцінка	Місце
Показники ліквідності	87	3
Показники фінансової стійкості	92	2
Показники прибутковості	110	1
Показники майнового стану	74	4

Джерело: Розроблено автором

Втім, при оцінці інвестиційної привабливості слід враховувати галузеву приналежність суб'єкта господарювання, що пов'язано із впливом галузевої специфіки на фінансовий і інвестиційний стан підприємства, джерела фінансування та ресурсний потенціал [60].

Слід зауважити, що підприємство виступає суб'єктом економіки як конкретної держави, так і світу, тобто реагує на політичну та економічну ситуацію в регіоні, де воно функціонує; потужність та динамічність ринку, на якому реалізує свою продукцію чи послуги.на особливості діяльності в галузі, яку представляє. Для інвестора важливо, щоб високий рівень привабливості забезпечувався на всіх етапах прийняття інвестиційних рішень: від вибору країни-реципієнта – до визначення конкретного інвестиційного проекту, та навпаки [33].

Найбільшим інвестором коштів в українську економіку є «потужна» середземноморська країна – Кіпр, яка також веде перед за обсягом інвестицій у агросектор, на який припадає 30% інвестицій у галузь. Друге місце за обсягом інвестицій у сільське господарство України станом на 1 січня 2018 року з часткою у 15,2% посіли Британські Віргінські Острови. У минулому періоді їх частка становила 2,8%.

Масштабними інвесторами є також Німеччина і Велика Британія. У табл. 2.15 наведено обсяг прямих іноземних інвестицій в український агросектор країн, де видно чий внесок найзначніший за найвагомішими (за надходженнями інвестицій) секціями КВЕДу станом на 1 січня 2018 р.

Таблиця 2.15

Обсяг прямих іноземних інвестицій окремих країн в агросектор за секціями КВЕДу станом на 1 січня 2018 року, тис. дол

	Сільське, лісове та рибне господарство	Вирощування однорічних і дворічних культур	Тваринництво
Кіпр	178163,9	72019,3	89276,4
Віргінські Острови	88881,1	88162,2	–
Німеччина	58298,6	27858,6	672,8
Велика Британія	50774,8	23465,2	322,4

Джерело: [41]

Безперервний приплив іноземних інвестицій в економіку країну збільшує її виробничі можливості, накопичує капітал та підвищує її міжнародну конкурентоспроможність. Звісно, інвестування капіталу до економіки країни несе за собою обмін досвідом, передачу технологій та навичок управління. Через те, що підвищується рівень технологічного розвитку, зростає попит на висококваліфіковану робочу силу. Таким чином, потік інвестицій підвищує продуктивність праці, покращується рівень якості продукції, а це впливає на її конкурентоспроможність, зокрема на міжнародному ринку товарів.

Для урахування результатів оцінки привабливості галузі і регіону показниками використаємо матрицю привабливості на мезоекономічному рівні (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Матриця інвестиційної привабливості на мезоекономічному рівні

Привабливість регіону	Привабливість галузі	
	Висока	Низька
Привабливий	2	1
Непривабливий	1	0

Джерело: Розроблено автором

Зрозуміло, якщо регіон та галузь не є інвестиційно привабливими, то про інвестування підприємства, що розташоване та працює в цій галузі та регіоні не може йти мови.

Якщо ж галузь чи регіон привабливі для інвестора, тоді вплив позитивних та негативних сторін привабливості на цьому рівні компенсують одна одну. В такому випадку прийняти рішення про інвестування певного підприємства можна лише на підставі оцінки його інвестиційної привабливості. Що стосується підприємства, яке розташоване в інвестиційно-привабливому регіоні та належить до привабливої галузі, оцінка привабливості зростає вдвічі [61].

Проаналізувавши обсяг прямих іноземних інвестицій окремих країн в агросектор (табл. 2.15) можна зробити висновок, що привабливість галузі та регіону, де знаходиться ТОВ «ТАС АГРО» має високий рівень.

Ще одним важливим фактором інвестиційної привабливості підприємства є рівень значущості проекту. Це важлива характеристика проекту, яка є оцінкою очікуваних результатів організації. Так, ними можуть бути: змінений організаційно-технічний рівень виробництва, розміри ресурсів, рівень витрат, соціальні, екологічні й інші наслідки реалізації інновацій.

Таблиця 2.17

Матриця рівня інвестиційної привабливості на рівні прийняття проекту

Рівень значущості проекту	Масштаб ефекту від проектної діяльності	
	Впливовий	Невпливовий
Високий	2	1
Низький	1	0

Джерело: Розроблено автором

Інновації, що мають високий рівень значущості для підприємства, потребують відповідного інвестиційного забезпечення у вигляді інвестицій, надійних та довгострокових джерел інвестиційних ресурсів [29].

Підвищення інвестиційної привабливості як кожного підприємства, так і усієї вітчизняної системи є запорукою економічного росту в Україні. Через те, що в країні існує конвергентна модель фінансового ринку, підприємствам слід ацентувати увагу не тільки на залучення коштів за допомогою банківських кредитів, а і на розміщення цінних паперів на фондовому ринку.

Варто проаналізувати усі фактори, які впливають на інвестиційну привабливість, виокремити найважливіші та обравши інвестиційну стратегію іпровадити доцільну інвестиційну політику в контексті підвищення привабливості підприємств для зовнішніх і внутрішніх інвесторів. Необхідно підкреслити, що велике значення для успішної діяльності підприємств має ефективна кадрова підготовка підприємців.

Найсуттєвіший вплив на формування рівня інвестиційної привабливості підприємства мають: підвищення ефективності використання основних фондів на підприємстві; зростання ефективності використання оборотних коштів поліпшення якості управління заборгованістями; вдосконалення управління прибутком підприємства; підвищення ефективності управління ціноутворенням на продукцію підприємства; запровадження маркетингових заходів та управління якістю; налагодження та якість діяльності внутрішнього аудиту; зростання ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження екологічно безпечного обладнання [41, с. 24].

Висновки до Розділу II

ТОВ «ТАС АГРО» – агрохолдинг, що займається вирощуванням сільськогосподарських культур (пшениця, ячмінь, кукурудза, соя, соняшник) на 88 тис га землі; має власні елеватори в Чернігівській, Вінницькій, Київській та Кіровоградській областях.

Проаналізувавши основні економічні показники діяльності підприємства визначили, що за розглянутий період зменшується собівартість продукції та збільшується чистий прибуток підприємства, що є позитивною тенденцією.

Розглядаючи кадровий склад за категоріями за 2016-2018 рр. можна помітити, що адміністративно-управлінський персонал складає менш ніж п'яту частину від усього персоналу підприємства. Найбільшу частку складає виробничий персонал. Вцілому, кількість персоналу по всіх категоріях зростає, що є позитивною тенденцією діяльності підприємства.

ТОВ «ТАС АГРО» займається експортом вирощених культур. З аналізу експортної діяльності бачимо, що частка експортованої продукції має тенденцію до зростання протягом розглянутого періоду. Так, у 2016 році було експортовано 48,35% від загальної кількості продукції, у 2017 – 51,65%, а у 2018 – 59,72%.

Головна умова проведення експортних операцій – ефективність, під якою розуміють співвідношення сукупності витрат і доходів від експортної діяльності. Розрахувавши показник «ефективність експорту бюджетна» на підприємстві протягом 2016-2018 рр. визначили, що у 2016 р. він склав 1,22, у 2017 р. – 1,13, а у 2018 р. – 1,38. Це говорить про те, реалізація товарів на зовнішньому ринку є вигіднішою, ніж усередині країни.

При аналізі стратегічної карти конкурентів, визначили, що в одній стратегічній групі з ТОВ «ТАС АГРО» опинилася корпорація «Сварог Вест Груп» яка вона є головним конкурентом підприємства, так як обидва мають середній земельний банк та займають середню частку ринку.

Було детально розглянуто врожайність пшениці, адже саме вона займає найбільшу частку посівних площ підприємства ТОВ «ТАС АГРО» – 24% у 2018 році. Дійшли висновку, що ТОВ «ТАС АГРО» необхідно надалі покращувати ефективність виробництва, звернувши особливу увагу на підвищення врожайності, не дивлячись на те, що загалом підприємство випереджає багатьох своїх конкурентів за цим же параметром.

Будь-який розвиток підприємства, зокрема і розвиток міжнародної діяльності неможливий без інвестицій. Залучення інвестицій прямо пов'язане з інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

3.1. Розробка варіантів забезпечення розвитку міжнародної діяльності підприємства

Розвиток міжнародної діяльності підприємств потребує ефективного та масштабного інвестиційного забезпечення. На наш погляд, у загальноекономічному аспекті інвестиційне забезпечення розвитку підприємств слід розглядати у взаємозв'язку напрямів використання інвестицій та джерел їх фінансування.

Для успішного та ефективного формування інвестиційного забезпечення на підприємствах слід визначити джерела та обсяги інвестиційних ресурсів, які можуть бути залучені підприємством; виокремити основні, пріоритетні напрямки та розробити ефективні методи використання інвестиційних ресурсів. Джерелами інвестиційних ресурсів підприємств можуть бути власні, залучені та запозичені кошти.

Можливими джерелами залучення інвестицій для підприємства є профільні інвестори та міжнародні фінансові організації, стратегічною метою діяльності яких є фінансування соціально важливих сфер, залучення акціонерного чи боргового капіталу міжнародних фінансових організацій та інші напрями фінансування. На сьогодні, іноземні інвестиції відіграють важливу роль не лише в розвитку окремого підприємства, а й країни загалом.

По відношенню до іноземних інвесторів на території України застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Протягом останніх років Верховною Радою України було підписано та ратифіковано міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше як сімдесятьма країнами світу.

На сьогодні Україна є однією з провідних світових експортерів зернових. Протягом останніх п'яти років вона експортувала 42 млн т щороку, а в сезоні 2018/2019 років цей показник зріс до 54 млн т при сумарному врожаї 92 млн т. Україна експортує майже 60% врожаю зернових.

В найближчі роки існують всі передумови для нарощування врожаю зернових до 100 млн т й вище. Разом з тим, експорт, як прогнозують експерти АПК, виросте до 70 млн т. При цьому, на повний зріст постає проблема зберігання врожаю, оскільки всі наявні в країні елеватори мають сумарну місткість одноразового зберігання 49 млн т.

Тобто уже зараз потужності одноразового зберігання не встигають за врожаєм, а при подальшому збільшенні виробництва зернових розрив стане ще більшим. З урахуванням кліматичних змін останніх років, які призвели до збільшення посівних площ на північному заході України можна зробити висновок, що в найближчій перспективі потрібно побудувати кілька сотень нових елеваторів.

«Україна потребує будівництва додаткових 300-400 елеваторів, що потребують інвестицій в розмірі \$ 5-8 млрд», – думка президента Української зернової асоціації (УЗА) Миколи Горбачьова [48]. В 2017-2019 роках кількість елеваторів збільшилась на 7% і сьогодні це 1237 точок зберігання. Разом вони забезпечують 49 млн т одноразового зберігання зернових.

Разом з цим, найбільшими можливостями для зберігання володіють центральні та південні регіони України: в лідерах значаться Одеська та Полтавська області з потужністю 4,9 і 4,8 млн т відповідно. А на сході та півночі країни елеваторів менше. Зокрема, в Житомирській області ємність елеваторів становить 2,1 млн т.

Проблема нестачі потужностей зберігання ускладнюється й тим, що достатньо велика частка елеваторів морально та фізично застарілі. Вони являють собою склади підлогового зберігання, що не забезпечують якість та безпеку зернових на належному рівні. За даними УЗА, в капітальній реконструкції

потребу мають 70% елеваторів, й лише 100-150 елеваторів можуть забезпечувати зберігання відповідно до запитів ринку.

«Світовий ринок встановлює все більш високі вимоги до якості зернових і логістики, – ствержує директор компанії «Варіант Агро Буд» – Олексій Грушко. – Нинішні насипні елеватори не дозволяють витримувати якість, яка необхідна для зберігання. В той час як сучасні технологічні елеватори дозволяють контролювати якість на всьому ланцюжку: завантаження, сушіння, зберігання, відвантаження» [48].

Разом з тим, високотехнологічний елеватор виграє у насипного за економічними показниками, дозволяючи не лише вдвічі зменшити експлуатаційні витрати на зберігання та енерговитрати, а й істотно прискорити завантаження вагонів, збільшивши оборотність потужностей.

Ця проблема стосується й «ТАС АГРО». Більша частка елеваторів морально фізична та застаріла, в той час як ринок встановлює все вищі вимоги до якості зернових та логістики.

Для повної діагностики середовища підприємства здійснимо SWOT-аналіз, головна мета якого – виявити можливості (Opportunities) та загрози (Threats) зовнішнього середовища, сильних (Strength) і слабких сторін (Weakness) внутрішнього середовища, встановлення зв'язків між ними на основі побудови матриці, виявлення стратегічних проблем та альтернатив розвитку організації [49].

Після аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства та складання переліку сильних і слабких сторін, також загроз і можливостей (I етап SWOT-аналізу) встановлюємо лінії зв'язків, тобто парні комбінації між ними. Для визначення ланцюжків зв'язків складемо матрицю SWOT (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз ТОВ «ТАС АГРО»

<div>Зовнішнє середовище</div> <div>Внутрішнє середовище</div>	Можливості	Загрози
	1. Нарощення обсягів експорту 2. Майбутні інвестиції 3. Введення сучасної матеріально-технічної бази	1. Залежність від погодних умов 2. Достатньо велика кількість конкурентів 3. Зростання сили конкуренції
Сильні сторони	СіМ	СіЗ
1. Великий земельний банк 2. Значна ринкова частка 3. Використання новітніх розробок задля підвищення врожайності та якості продукції	<i>Стратегічна альтернатива:</i> збільшення експорту за рахунок ефективного використання наявного земельного банку та сучасної матеріально-технічної бази	<i>Стратегічна альтернатива:</i> збереження конкурентних позицій за рахунок ефективного використання земельного банку та сучасної матеріально-технічної бази
Слабкі сторони	СліМ	СліЗ
1. Левова частка елеваторів морально і фізично застаріла; зберігання зерна в них не відповідає сучасним світовим вимогам 2. Недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості 3. Сировинний характер експорту	<i>Стратегічна альтернатива:</i> спрямування інвестицій на придбання високотехнологічного обладнання, та, відповідно, на розвиток міжнародної діяльності	<i>Стратегічна альтернатива:</i> підвищення врожайності та якості продукції для укріплення позицій на ринку

Джерело: Розроблено автором

Аналізуючи отримані результати, можемо підвести підсумок, що компанія має як слабкі (левову частку морально і фізично застарілих елеваторів, недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості та сировинний характер експорту), так і сильні сторони (великий земельний банк, значна ринкова частка, використання новітніх розробок задля підвищення врожайності та якості продукції). Тоді як перед підприємством відкриваються нові

можливості, комбінування даних факторів дозволяє значно покращити існуючі позиції.

Головна мета діяльності підприємства – це отримання максимального прибутку при мінімальних витратах. У ЗЕД ефективність аналогічно проявляється у максимізації прибутку при мінімальних витратах, пов'язаних зі здійсненням зовнішньоекономічних операцій.

Таким чином, для ТОВ «ТАС АГРО» визначили такі основні напрями розвитку міжнародної діяльності:

- розширення географії експорту;
- збільшення доданої вартості продукції внаслідок переробки пшениці на борошно;
- зниження собівартості продукції за рахунок підвищення врожайності.

Втім, найкращою альтернативою для проблем підприємства є: спрямування інвестицій на придбання високотехнологічного обладнання, та, відповідно, на розвиток міжнародної діяльності. Це, в свою чергу, дозволить підвищити якість продукції, та, в майбутньому розширити географію експорту.

Пропонується захід із залучення інвестицій, що дозволить отримати цілий високотехнологічний виробничий комплекс, який є цілісним, логічним, повністю автоматизованим зі структурою інженерних та технологічних систем, який займає невелику сумарну площу та досить місткий всередині. Встановлене на елеваторі обладнання – енергозберігаюче, має високий ступінь зношуваності та експлуатації. Робота всього комплексу контролюватиметься з центрального пульта, з якого відбувається управління об'єктом. Даний комплекс запрограмований на ефективне тривале зберігання та переробку зерна, що забезпечує його господарю високі конкурентні переваги на ринку.

Термін експлуатації сучасних елеваторів компанії складає не менше 20 років, а при дбайливому догляді, регулярних перевірках та своєчасних професійних ремонтних роботах він ще більшим. Окупність такого елеватору – 3,5–4 роки.

Таблиця 3.2

Елеватор: новий vs старий

Показник	Сучасний	Застарілий
Експлуатаційні витрати, \$/т зберігання	7	14
Енерговитрати, кВт/т зберігання	7	12
Швидкість завантаження вагона, хв	10-15	40-80
Швидкість очищення, т/год	30-120	15-50
Витрати на капітальний ремонт, \$/т	1,5-2,5 (після 5 років експлуатації)	3,5-6
Можливість корегувати якість, % від прийнятого обсягу	90	30
Генерація додаткового прибутку, \$/т	до 3	до 1

Джерело: [48]

Не дивно, що такі елеватори працюють з повним завантаженням, здійснюючи три-чотири оберти за сезон. За даними УЗА, у минулому маркетинговому році в Україні 75 маршрутних елеваторів відправили в порти 50% зернових, що призначені для експорту.

Саме у зв'язку з недоліками сучасних елеваторів українські підприємства змушені продавати врожай відразу після збору, в період найменшої ціни, замість того, аби дочекатися сприятливої кон'юнктури та отримати більший прибуток.

«Високотехнологічне обладнання сучасних елеваторів дозволяє навіть при несприятливих погодних умовах нівелювати погіршенням якості зерна за рахунок правильної сушки та контролю умов зберігання», – стверджує менеджер зернового напрямку компанії PETKUS Technologie GmbH – Наталія Скуратович [48].

Сукупність всіх цих чинників означає, що у агрохолдингів та трейдерів, немає вибору: аби нарощувати експорт та забезпечити якість зерна вони мають вкладати в будівництво сучасних елеваторів.

3.2. Аналіз впливу організаційно-економічних заходів на підвищення інвестиційної привабливості підприємства

Визначення рівня власної інвестиційної привабливості - це не кінцева мета для підприємства, яке прагне отримати інвестиції. Необхідна розробка та реалізація заходів з підвищення інвестиційної привабливості, які спрямовуються на залучення нових інвесторів та на покращення умов інвестування. Якщо підприємство має в наявності кращі перспективи розвитку в майбутньому, то інвестори не тільки будуть вкладати кошти, але й робити це на більш вигідних умовах для підприємства [50].

Як вже зазначалося, інвестиційну привабливість підприємства формує сукупність показників. Для покращення рівня будь-якого показника варто здійснити дослідження факторів та резервів його формування. У загальному, під фактором розуміють суттєву обставину в якому-небудь явищі, процесі, складової чого-небудь. А під резервом розуміється недовикористаний елемент системи. [63]

Фактори підвищення інвестиційної привабливості є це рушійними силами, під впливом яких змінюється рівень інвестиційної привабливості підприємства. Резерви зростання інвестиційної привабливості – це недовикористані можливості підвищення інвестиційної привабливості. Тому, фактори є більш широким поняттям, яке включає в себе причини зміни інвестиційної привабливості в минулому, теперішньому часі, а також причини, що дозволять збільшити її у майбутньому. Використовуючи такий підхід до тлумачення факторів і резервів, очевидним є те, що нас цікавлять саме резерви, за допомогою яких потенційно можна здійснити підвищення інвестиційної привабливості у майбутньому [63].

Підвищення інвестиційної привабливості здійснюється поетапно. Перший етап включає в себе оцінку фактичного рівня інвестиційної привабливості потенційного підприємства. На другому етапі відбувається визначення переліку факторів та резервів росту інвестиційної привабливості

відповідно сфери діяльності і конкретних умов господарювання. Третій етап полягає в оцінці значущості окремих конкретних факторів підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Четвертий етап пов'язаний з формуванням конкретного набору заходів із підвищення інвестиційної привабливості. П'ятий етап включає оцінку інвестиційної привабливості підприємства після врахування впливу окремих факторів.

Здійснення оцінки має проходити тим же методом, що й на першому етапі, що дасть можливість простежити ефект від вжиття відповідних заходів. Використання резервів зростання інвестиційної привабливості призводить до зміни фінансових коефіцієнтів, значення яких відбивається на узагальнюючому показнику привабливості підприємства. Звісно, після впровадження зазначених заходів із підвищення інвестиційної привабливості, якщо вони є ефективними, підприємство отримає більший рейтинг, ніж на першому етапі.

Серед діючих факторів і резервів підвищення інвестиційної привабливості виділено чотири групи: фінансово-економічні, які мають прямий вплив на рівень привабливості підприємства, і три групи факторів непрямого впливу: соціальні, інформаційні та екологічні [51].

Підвищення інвестиційної привабливості може бути як наслідком прямого покращення конкретних показників (наприклад, прискорення обігу оборотних коштів за рахунок скорочення заборгованості) а також непрямого, (підвищення вмотивованості персоналу), що в кінцевому рахунку призведе до зміни фінансових показників. Але зв'язок між такими факторами та фінансовими коефіцієнтами прослідкувати набагато важче. [63]

До фінансово-економічних факторів та резервів підвищення інвестиційної привабливості відносять (рис. 3.1) :

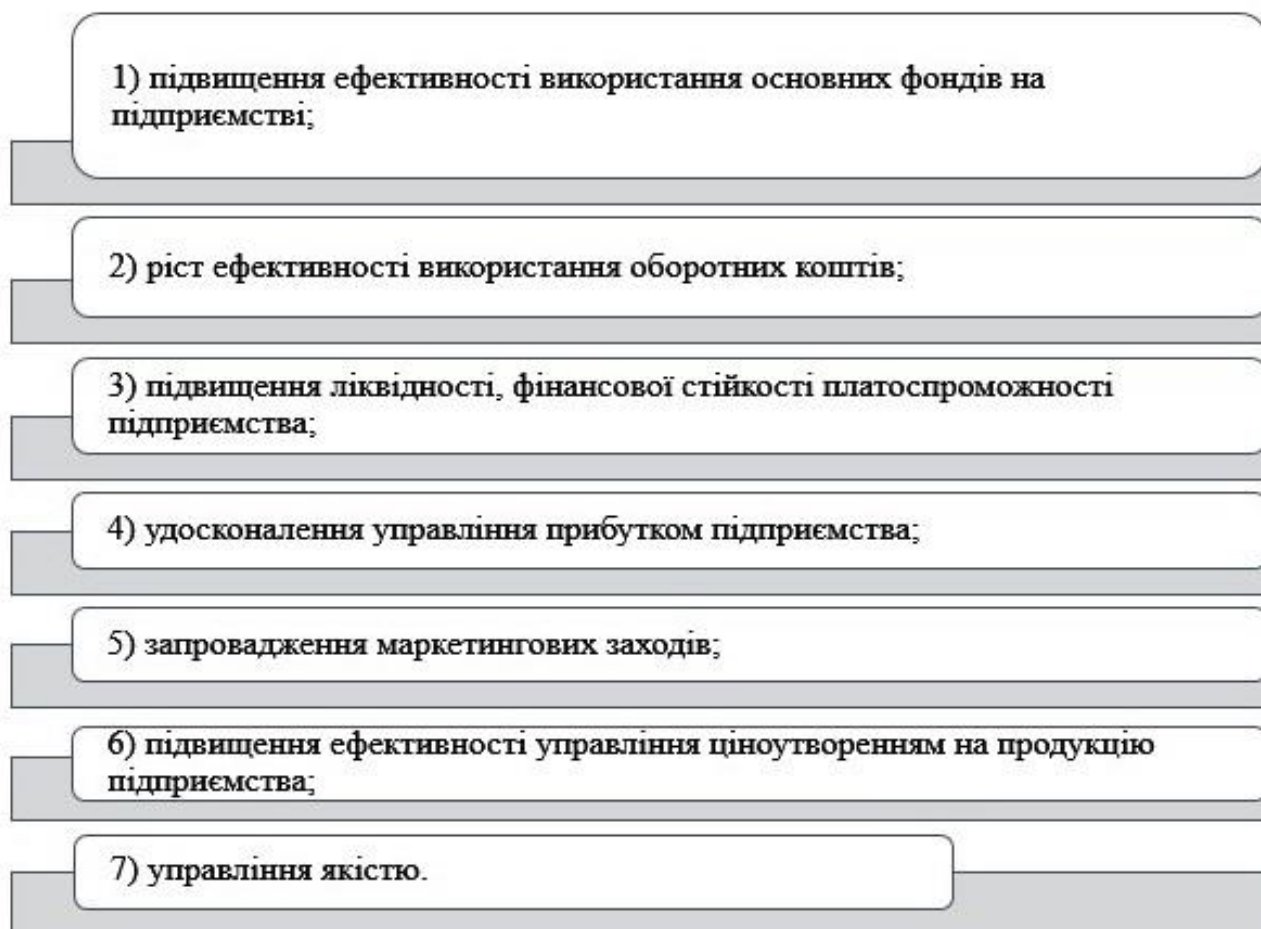

Рис. 3.1. – Фінансово-економічні фактори і резерви підвищення інвестиційної привабливості

Джерело: [63]

Відповідне використання факторів та резервів росту інвестиційної привабливості підприємства призводить до достатньо високого економічного ефекту. Тоді як отримувані прибутки, що пов'язані з великими видатками, які мають місце через ускладненість пошуку потенційних сфер застосування нововведень та високою вартістю безпосереднього їх впровадження на підприємстві. Тому, перед вживанням будь-яких заходів з підвищення інвестиційної привабливості підприємства необхідно зіставляти видатки, які з ними пов'язані та обсяг очікуваного прибутку. [63]

Пропонується така інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємства, яка складатиметься з середньозваженої оцінки трьох показників:

- 1) показники фінансового стану підприємства;

- 2) привабливість країни/галузі, де функціонує підприємство;
- 3) рівень значущості проекту.

$$ІПП = ((\sum \phi c / \max \phi c) * 100 \% + (n z / \max n z) * 100 \% + (p z / \max p z) * 100 \%) / 3 \quad (3.1),$$

де ІПП – інвестиційна привабливість підприємства;

$\sum \phi c$ – сума оцінки фінансового стану підприємства;

$\max \phi c$ – максимальна сума оцінки фінансового стану підприємства;

$n z$ – оцінка привабливості галузі;

$\max n z$ – максимальна оцінка привабливості галузі;

$p z$ – оцінка рівня значущості проекту;

$\max p z$ – максимальна оцінка рівня значущості проекту.

Проаналізуємо теперішній стан інвестиційної привабливості ТОВ «ТАС АГРО» за допомогою такої оцінки:

$$ІПП = ((363/600) * 100 \% + (1/2) * 100 \% + 0) / 3 = 36,8 \%$$

Отже, інвестиційна привабливість ТОВ «ТАС АГРО» наразі складає 36,8%. Проте, слід зауважити, що в цій оцінці відсутня складова рівня значущості проекту, що в свою чергу, може значно вплинути на її підвищення.

Тому, включаємо у оцінку у оцінку складові рівень значущості проекту (табл. 2.17). Проект із залучення інвестицій, який дозволить отримати високотехнологічний елеватор є надзвичайно важливим для ТОВ «ТАС АГРО». Левова частка елеваторів, які має підприємство, морально та фізично застаріла, зберігання зерна в них не відповідає сучасним світовим вимогам. В результаті масштаб ефекту від проектної діяльності – надвисокий, оскільки це дасть змогу підвищити якість продукції, уникнути залежності від сезонності, наростити обсяг експорту у зв'язку з розширенням місця зберігання зернових.

Звісно, і показники фінансового стану підприємства також понесуть зміни. Зокрема, рентабельність активів зростатиме, що означатиме що кожна гривня активів підприємства щороку приносить більше прибутку. На фоні цього зростатиме і показник чистої маржі підприємства, який відображає відношення чистого прибутку до загальної виручки.

Зокрема, спостерігаємо тенденцію збільшення притоку іноземних інвестицій в агросектор України, що на рівні держави несе значний вплив на інвестора. Визначимо прогнозований рівень інвестиційної привабливості для підприємства на основі визначених даних та пропозиції проекту з залучення інвестицій:

$$ИПП = ((363/600)*100\% + (2/2)*100\% + (2/2)*100\%) / 3 = 86,8 \%$$

На основі впровадження проекту з високим рівнем значущості як для підприємства, так і для інвестора, інвестиційна привабливість зросла майже втричі.

При пошуку додаткових джерел фінансування підприємство ТОВ «ТАС АГРО» зіштовхується із рядом проблем, які слід вирішувати не тільки на рівні підприємства, а й на державному рівні.

Можна виділити такі причини недостатньої інвестиційної привабливості:

- нестабільність політичної ситуації. Це значно гальмує розвиток інвестиційної діяльності, що особливо помітно зараз. Через відсутність стабільного регулювання інвестиційних процесів з боку уряду, більшість вітчизняних інвесторів не можуть на всю потужність використати свої можливості, спрогнозувати та вирахувати свої прибутки. Інвестор також не знає, яку політику буде проводити нова влада, та як вона безпосередньо позначиться на його фінансовому стані;

- достатньо високий рівень податків. Недосконала база оподаткування відштовхує інвесторів, оскільки наразі діє таке податкове законодавство, яке стримує стимули розвитку інвестиційної активності, наприклад, якщо обсяг виробництва збільшується, то й збільшується база оподаткування;

- відсутні сучасні інформаційні системи зв'язку з потенційними інвесторами, складність в інформаційному забезпеченні та інформаційній підтримці прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління;

- недостатньо нерозвинені страховий та фондовий ринки, що не дозволяє відобразити реальну картину ринкової вартості компанії через фінансові інструменти і зменшує їхню ліквідність;
- наявні проблем у корпоративному секторі, зокрема незахищеність прав інвесторів та скорочення пільг для них;
- недостатність висвітлення інформації про емітентів, професійних учасників ринку цінних паперів, ризику, які стосуються фінансових інструментів. Це все не дає змоги інвесторові реально оцінити вартість та потенціал українських підприємств і приймати виважені інвестиційні рішення;
- зростання монополізації ринків та рівня інфляції;
- активний тіньовий бізнес [63].

Проте, за останні роки відбувся ряд позитивних перспективних змін задля покращення інвестиційного клімату і залучення на територію іноземних інвестицій, зокрема для сільськогосподарських підприємств та в економіку України загалом. Було запроваджено такі заходи:

- зменшено надмірне адміністративне регулювання господарської діяльності, що в результаті створить сприятливі умови для ведення бізнесу як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів;
- скасовано неефективне сертифікування в сільськогосподарській сфері в межах реформ з подолання корупції;
- адаптовано законодавство України до загальноєвропейського (щодо стандартів сільськогосподарської продукції);
- забезпечено прозорість й обґрунтованість прийняття рішень щодо фінансування державних інвестиційних проектів;
- прийнято методичні рекомендації для забезпечення прозорості діяльності суб'єктів господарювання вітчизняного сектору економіки України;
- затверджено порядок складання, виконання і контролю фінансового плану суб'єкта господарювання вітчизняної галузі економіки;

- усі об’єкти, які знаходяться у державній власності та в перспективі плануються бути приватизованими, занесені у спеціальний затверджений перелік;
- створено і запущено в публічний доступ бізнес-модуль, який виконує роль надання громадянам доступу до інформації про закупівлі в онлайн-режимі;
- згідно статті двісті вісімдесят сім Митного кодексу України товари, ввезені іноземними інвесторами не менше, ніж на три роки, звільняються від сплати ввізного мита.

3.3. Економічне обґрунтування доцільності запропонованих змін

Під ефективністю проекту розуміють категорію, яка відображає відповідність проекту цілям та інтересам його учасників. В цілому оцінюється вона з метою визначення потенційної привабливості проекту для усіх можливих сторін.

Розглянемо детальніше витрати, які буде нести підприємство під час введення нового проекту із залучення інвестицій на покупку високотехнологічного елеватору:

Таблиця 3.3

Витрати проекту

<i>Показники</i>	<i>Витрати, млн. грн</i>
1. Вартість проекту (витрати по проекту), в т.ч.:	115
- елеватор	95
- трудові затрати, грн.	4
- проектна документація	6
- затрати на водопостачання та водовідведення	10

Джерело: Розроблено автором

Загальна вартість проекту (витрати по проекту) складатиме 115 млн. грн. Розглянемо детальніше структуру управління запропонованого проекту.

Таблиця 3.4

Концепція проекту

Фактори	Прояв факторів
1. Причини створення проекту	- левова частка елеваторів морально та фізично застаріла; - все більші вимоги світового ринку до якості зерна; - достатньо високий рівень значущості проекту для підприємства.
2. Сутність проекту	залучення інвестицій для придбання високотехнологічного елеватору
3. Мета проекту	покращення якості зернових, уникнення залежності від сезонності, нарощення обсягів експорту, можливий вихід на нові ринки (зокрема, європейські)
4. Очікувані вигоди проекту	збільшення прибутку, розвиток міжнародної діяльності підприємства
5. Ризики проекту	- ненадійні постачальники; - відсутність джерел фінансування; - несправне обладнання; - збільшення цін на воду

Джерело: Розроблено автором

Даний проект дасть можливість покращити якості зернових, уникнути залежності від сезонності, тобто термін зберігання продукції буде збільшено. Також наростити обсяг експорту, та у майбутньому, дасть можливість вийти на нові ринки з високою якістю продукції.

Елеватор бере початок з пункту прийому, робота якого повинна бути налагоджена, як годинник. За ним – черга за очищенням прийнятого зерна, що здійснюється в спеціалізованих вежах, які нагадують за формою хмарочоси зі сталі. Потім за очищенням настає час просушування зерна в спеціальних зерносушилках, мета якої – досягти необхідної вологості зерна при завершенні маніпуляцій із сушінням. Після того, як зерно очистили та просушили, його поміщають на зберігання в силоси. Зазвичай, силоси – це ємності з металу, зведені на бетонній основі. [64]

Весь час, доки зерно піддається різноманітним маніпуляціям на елеваторі, необхідний доволі суворо контролювати якість зерна, що здійснюють спеціальні лабораторії. Їх співробітники виробляють вибіркового аналізу зерна, яке знаходиться на зберіганні в силосах. [64]

Тип зерносховища впливає на суму, в яку обійдеться його реконструкція. Він може бути із підлоговим зберіганням чи мати силосну залізобетонну конструкцію. Реконструкція перших не вимагає значних коштів. Проте й результат буде відповідний – далекий від можливостей сучасних елеваторів. Також власнику не слід розраховувати на скорочення обслуговуючого персоналу та збільшення потужності в майбутньому.

Разом з тим, такі зерносховища займають немало території, що ставить під питання раціональне використання території та створює певні незручності в обслуговуванні. Стосовно логістики потоку зерна на складах підлогового типу зберігання, там теж виникатимуть певні претензії, оскільки вона залишиться досить енергозатратною. Також досить складно буде контролювати такі важливі показники, як температура, вологість та інші. Тому реконструювати та автоматизувати такі об'єкти експерти радять у випадках, коли будівництва нового елеватора в планах немає. [65]

Як показує практика, інвестувати кошти у реконструкцію такого зерносховища нерентабельно та непрактично. До переваг складів підлогового типу зберігання відносять можливість їх поділити перегородками на кілька зон задля зберігання різних видів культур. Тоді ж, у «банці» можна одночасно зберігати лише одну культуру, та якщо господар планує зберігати кілька культур – це варто врахувати ще на етапі проектування нового елеватора, аби запланувати оптимальну кількість «банок». [65]

Залізобетонні силоси піддаються реконструкції та модернізації. Проте питання в інвестиціях, розмір яких часто наближається до суми, витраченої на будівництво нової металевої «банки» чи навіть перебільшує їх. Слід зважити й на те, що одразу порахувати суму буває досить складно, бо необхідно врахувати багато факторів – від стану самого приміщення та запланованих робіт до вартості та переліку нового обладнання.

Якщо реконструкція із заміною транспортера стане у менш ніж \$35 за тонну зберігання, то на повне облаштування центрально-вивантажувальний тунелю зі встановленням завантажувального транспортеру, сучасним

автозавантажувачем та іншим обладнанням з проведенням капітальної реконструкції – знадобиться витратити близько \$80 за тону зберігання. [65]

Необхідно врахувати, що вартість переробки та зберігання зерна залежить й від вартості енергоносіїв. Зі старим обладнанням стаття витрат на енергоспоживання буде більшою, ніж у випадку застосування нового.

В кінцевому результаті це призведе до подорожчання вирощування продукту, зростання вартості послуг на елеваторі та росту рентабельності об'єкта. Натомість, нові технології знизять споживання газу та енергії на 10–40%.

Оцінка економічної ефективності інвестиційного проекту здійснюється за такими критеріями:

- чистий дисконтований дохід;
- індекс прибутковості;
- дисконтований термін окупності.

Чистий дисконтований дохід (NPV) розраховується за формулою:

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k} - \sum_{k=1}^n \frac{I_k}{(1+r)^k} \quad (3.1),$$

де n – термін реалізації проекту;

CF_k – чистий вхідний потік коштів (доходи) у k -му році;

r – ставка дисконту;

I_k – інвестиційні витрати у k -му році;

k – порядковий номер року від початку реалізації проекту.

Якщо значення NPV додатне за заданої норми дисконту, тоді можна вважати проект ефективним та розглядати питання про його прийняття або подальший аналіз.

Таблиця 3.5

Розрахунок NPV проекту

Роки	2020 (0 рік)	2021	2022	2023	2024	2025
Доходи		124	135	155	165	180
Мінус затрати		60	65	75	85	100
ЕВІТДА (прибуток до %, податку та амортизації)		64	70	80	80	80
Мінус амортизація		5,75	5,75	7,5	7,5	7,5
ЕВІТ (прибуток до відсотків та податку на прибуток)		58,25	64,25	72,5	72,5	72,5
Податок на прибуток від ЕВІТ (18%)		10,49	11,57	13,05	13,05	13,05
NORAT (чистий операційний прибуток після податку)		47,76	52,68	59,45	59,45	59,45
Плюс амортизація		5,75	5,75	7,5	7,5	7,5
Операційний грошовий потік (CF)		53,51	58,43	66,95	66,95	66,95
Кінцева вартість, TV (2025 р.)						334,75
Інвестиції (CF _{inv})	-115	0,00	-35	0,00	0,00	0,00
Чистий грошовий потік (NCF)	-115	53,51	23,43	66,95	66,95	401,7
Коефіцієнт дисконтування (i = 20%)	1	0,8333	0,6944	0,5787	0,4823	0,4019
Дисконтований чистий грошовий потік	-115	44,59	16,27	38,74	32,29	161,44
Кумулятивний дисконтований чистий грошовий потік (наростаючим), NPV	-115	-70,41	-54,14	-15,4	16,89	178,33

Джерело: Розраховано автором

З таблиці 3.5 бачимо, що NPV проекту більше 1, тому інвестувати в проект буде доцільно.

Розрахуємо індекс прибутковості (PI) та дисконтований коефіцієнт рентабельності інвестицій (DROI) (табл. 3.6)

Таблиця 3.6

Індекс прибутковості проекту

t	IC	CF	K _{диск}	Чисті дисконтовані надходження
2020	-115	-	-	-
2021		53,51	0,8333	44,59
2022	-35	58,43	0,6944	40,57
2023		66,95	0,5787	38,74
2024		66,95	0,4823	32,29
2025		66,95	0,4019	26,91
Сума				183,10

Джерело: Розраховано автором

Індекс прибутковості – показник ефективності інвестиції, який є відношенням дисконтованих доходів до розміру інвестиційного капіталу і розраховується за формулою:

$$PI = \frac{NPV}{IC} = \frac{\sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t}}{IC} \quad (3.2),$$

де NPV – чистий дисконтований дохід;

IC – початковий витрачений інвестиційний капітал.

$$PI = \frac{183,10}{150} = 1,22$$

Оскільки індекс прибутковості $PI > 1$ ($1,22 > 1$), проект приймається і є прибутковим.

Розрахуємо дисконтований коефіцієнту рентабельності інвестицій:

$$DROI = PI - 1 = 1,22 - 1 = 0,22$$

Оскільки дисконтований індекс рентабельності інвестицій $DROI > 0$, то інвестиції, вкладені в даний проект, є рентабельними і проект приймається.

Розрахуємо дисконтований термін окупності проекту:

$$DPP = t + \frac{KPV_t}{PV_{t+1}} = 3 + \frac{15,4}{32,29} = 3,5 \text{ років} = 3 \text{ роки і 6 місяців}$$

Розрахуємо середню норму рентабельності:

$$ARR = \frac{\sum CF_t}{N \cdot Investment} \cdot 100\% = \frac{312,79}{5 \cdot 150} = 0,42 \cdot 100\% = 42\%$$

Таблиця 3.7

Розрахунок показника вигід/витрат проекту

Рік	$B_t \cdot K_{\text{диск}}$	$C_t \cdot K_{\text{диск}}$
2021	103,33	50,00
2022	93,74	45,14
2023	89,70	43,40
2024	79,58	41,00
2025	72,34	40,19
Сума	438,69	219,72

Джерело: Розраховано автором

Розрахуємо показник вигід/витрат:

$$BCR = \frac{\sum B_t \cdot K_{\text{диск}}}{\sum C_t \cdot K_{\text{диск}}} = \frac{438,69}{219,72} = 2 > 0$$

Отже, дисконтований термін окупності даного проекту становить 3 роки і 6 місяців, середня норма рентабельності проекту – 42%. А показник вигід має позитивне значення ($2 > 0$) що відображає доцільність фінансування даного проекту.

Розрахуємо коефіцієнт питомих витрат за формулою:

$$K_n = \frac{\sum_{i=1}^t (C_t \cdot K_{\text{диск}})}{\sum_{i=1}^t (B_t \cdot K_{\text{диск}})} = \frac{219,72}{438,69} = 0,5.$$

Коефіцієнт питомих витрат становить 0,5, що є свідченням того, що витрати становлять 50 % від доходів.

Доцільно здійснити аналіз ризиків, які можуть виникнути в процесі реалізації проекту. Метою такого аналізу є оцінка всіх їх видів та визначення можливих шляхів їх зниження, доцільності реалізації проекту за наявного ступеня ризику і способів його зменшення.

Знайдемо проектні ризики і виявимо ймовірність їх виникнення (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Виявлення ризиків проекту

Ризик	Причини виникнення	Ймовірність виникнення	Наслідки
Ненадійні постачальники обладнання та документації	Невдало підібрана команда проекту, помилки роботи програмного забезпечення, людський фактор	25% (низька)	Затримка початку проекту, необхідність перегляду концепції проекту, пошук альтернативних шляхів
Відсутність джерел фінансування	Необґрунтованість доцільності проекту та його ефективності	15% (низька)	Припинення реалізації проекту або його відкладення на деякий час
Несправне обладнання	Недоліки виробництва, неправильна експлуатація	35% (середня)	Неможливість запуску елеватору, затримка виконання проекту, збитки від браку
Збільшення цін на воду	Державне регулювання	20% (низька)	Нерентабельність функціонування установки

Джерело: Розроблено автором

Отже, для підприємства існує чотири ризики з низьким і середнім ступенем ймовірності. Проект, який був запропонований, має певні ризики, що викликані невизначеністю і притаманні будь-якому проекту.

Слід зазначити, що сучасне обладнання високотехнологічних елеваторів дозволить при несприятливих умовах нівелювати погіршенням якості зернових за рахунок правильної сушки та зберігання.

У зв'язку з недоліком сучасних елеваторів українські аграрії змушені продавати урожай відразу після збору, у період найменших цін, замість того, щоб дочекатися сприятливої кон'юнктури та отримати більший прибуток.

Тому, маючи у складі одну й ту ж кількість земельних угідь, підприємство може значно наростити обсяг експорту та поставати продукцію у будь-який період, уникаючи сезонності.

Спрогнозуємо виручку від реалізації продукції, реалізованої на зовнішніх ринках. Ціль будь-якого прогнозування – виявити поточну тенденцію та визначити передбачуваний результат стосовно досліджуваного об'єкта на певний момент часу у майбутньому. Одним з найпопулярніших видів графічного прогнозування є екстраполяція виконана побудовою лінії тренда.

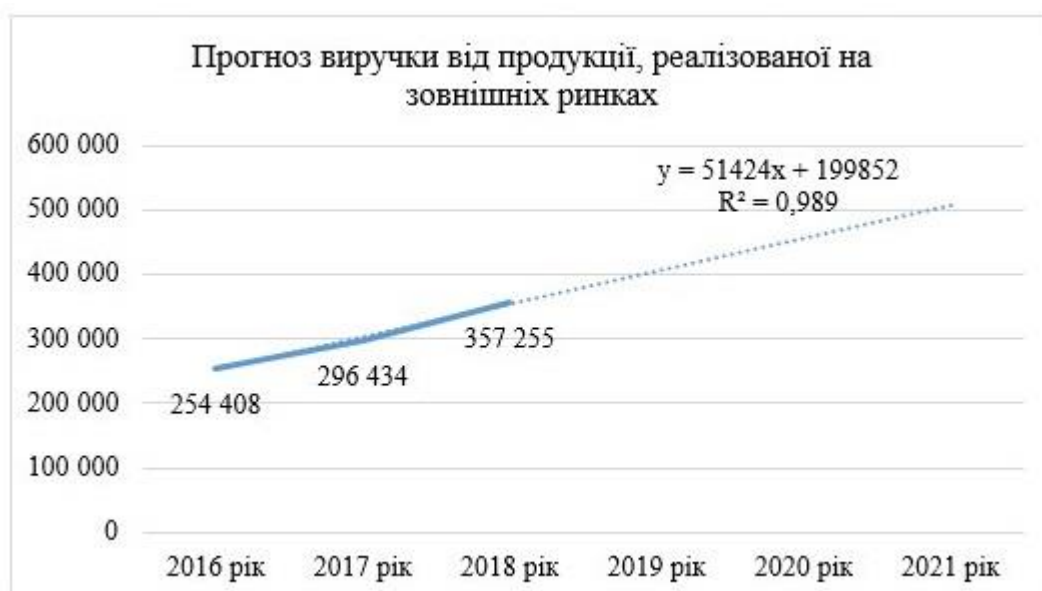

Рис. 3.2. – Прогноз виручки ТОВ «ТАС АГРО» від продукції, реалізованої на зовнішніх ринках

Джерело: Розроблено автором

Лінія тренда побудована (рис. 3.2), по якій можемо визначити орієнтовну величину прибутку через три роки. Бачимо, що на той час вона повинна перейти за 500 тис. грн. Коефіцієнт R^2 відображає якість лінії тренда. В нашому випадку величина R^2 становить 0,98. Чим вище коефіцієнт, тим вище вірогідність лінії. Максимальна величина його може бути рівною 1. Прийнято вважати, що при коефіцієнті понад 0,85 лінія тренда є достовірною.

Проаналізувавши експортну діяльність ТОВ «ТАС АГРО», визначили, що протягом розглянутого періоду частка експортованої продукції має тенденцію до зростання. Так, у 2016 році було експортовано 48,35% від загальної кількості продукції, у 2017 – 51,65%, а у 2018 – 59,72%. Також зазначимо, що підприємство має 6 власних елеваторів загальною місткістю близько 300 тисяч тонн, проте введення в експлуатацію одного високотехнологічного елеватору уже матиме потужність майже 70 тисяч тонн одноразового зберігання зернових і олійних культур. Тобто, уже за рахунок такого розширення місткості зберігання продукції збільшиться на 23%. Можна зробити висновок, що за рахунок підвищення інвестиційної привабливості підприємства можна значно вплинути на розвиток міжнародної діяльності.

Висновки до Розділу III

Сьогодні Україна – один з провідних світових експортерів зернових. В найближчі роки існують усі передумови для нарощування врожаю зернових до 100 млн т та вище, при цьому експорт, як прогнозують експерти АПК, виросте до 70 млн т. Разом з тим, постає проблема зберігання врожаю, оскільки всі наявні в країні елеватори мають сумарну місткість одноразового зберігання 49 млн т. Тобто уже зараз потужності одноразового зберігання не встигають за врожаєм, а при подальшому збільшенні виробництва зернових розрив стане ще сильнішим. А якщо врахувати кліматичні зміни останніх років, які призвели до збільшення посівних площ на північному заході України, це означає, що в найближчій перспективі необхідно побудувати кілька сотень нових елеваторів.

Дана проблема стосується і «ТАС АГРО». Більша частка елеваторів морально фізична та застаріла, в той час як ринок встановлює все вищі вимоги до якості зернових і логістики.

Аналізуючи отримані результати SWOT-аналізу, можна зробити висновок, що компанія має як слабкі (левова частку морально і фізично застарілих елеваторів, недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості та сировинний характер експорту), так і сильні сторони (великий земельний

банк, значна ринкова частка, використання новітніх розробок задля підвищення врожайності та якості продукції). Тоді ж перед підприємством відкриваються нові можливості, комбінування яких дозволяє значно покращити існуючі позиції.

Втім, найкращою альтернативою для проблем підприємства є: спрямування інвестицій на придбання високотехнологічного обладнання, та, відповідно, на розвиток міжнародної діяльності. Це, в свою чергу, дозволить підвищити якість продукції, та, в майбутньому розширити географію експорту.

Була запропонована така інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємства, яка складається з середньозваженої оцінки трьох показників: показники фінансового стану підприємства, привабливість країни/галузі, де функціонує підприємство та рівень значущості проекту. Визначили, що значний вплив у підвищенні інвестиційної привабливості підприємства несе рівень значущості проекту. В результаті масштаб ефекту від проектної діяльності – надвисокий, оскільки це дасть змогу підвищити якість продукції, уникнути залежності від сезонності, наростити обсяг експорту у зв'язку з розширенням місця зберігання зернових.

Загальна вартість проекту (витрати по проекту) складатиме 115 млн. грн. Оцінивши економічну ефективність інвестиційної пропозиції, можна зробити висновок, що інвестувати в проект буде доцільно ($NPV > 1$). Дисконтований термін окупності даного проекту становить 3 роки і 6 місяців, середня норма рентабельності проекту – 42%. А показник вигід має позитивне значення ($2 > 0$) що відображає доцільність фінансування даного проекту.

ВИСНОВКИ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що за сучасних тенденцій змін та розвитку міжнародної діяльності формуються інші умови функціонування її базових елементів – окремих підприємств, управління якими потребує не тільки визначення стратегічних напрямів розвитку, а перш за все пошуку джерел, що зможуть забезпечити цей розвиток, сприятимуть більш ефективному веденню міжнародної діяльності підприємства, дадуть змогу відкрити новий рівень міжнародних можливостей для реалізації власного потенціалу.

Інвестиції є основою для регулярного оновлення та розширення виробничого капіталу. Вони прискорюють науково-технічний прогрес, поліпшують якість продукції та збалансовано розвивають всі галузі економіки, оскільки відіграють важливу роль не лише для підприємства, а і для країни в цілому. Підготовка і запуск нових видів продукції, покращення якості, використання нових матеріалів, енергозбереження неможливі без інвестицій.

Проаналізовано чотири напрями трактування поняття «інвестиції», класифікацію інвестицій за І.О. Бланком, у якій виділено п'ять основних класифікаційних однак інвестицій. Зазначена роль інвестицій у забезпеченні ефективності підприємства. Також розглянуто поділ інвестиційної діяльності за спрямованістю та її особливості.

Налагодження механізму інвестування, що дозволить забезпечити залучення інвестицій задля реалізації потенційних можливостей та їх розвитку є необхідним з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку, мотивації діяльності та, безумовно, розвитку підприємства. В розділі були проаналізовані три основні групи системи механізмів інвестування підприємства:

1. Механізм, що полягає в мобілізації власних коштів.
2. Механізм залучених коштів.
3. Механізм позичених коштів.

Розглянуто сутність інвестиційної привабливості підприємства та набір факторів, якими визначаються особливості інвестиційної підтримки розвитку міжнародної діяльності.

ТОВ «ТАС АГРО» – агрокомпанія, створена у 2014 році внаслідок об'єднання декількох підприємств. Основним напрямком діяльності підприємства є рослинництво. Земельні угіддя ТОВ «ТАС АГРО» розташовані у шести областях України. Підприємство займається вирощуванням пшениці, кукурудзи, ячменю, соняшнику, сої та гороху. Загальний земельний банк становить 80 тис. га. До складу підприємства також входить 6 елеваторів.

Аналізуючи економічні показники господарської діяльності підприємства побачили, що чистий прибуток підприємства помітно зростав за 2016-2018 рр. В той же час, собівартість продукції у 2018 році зменшилася у порівнянні з 2017 роком, що вказує на підвищення ефективності роботи підприємства.

Здійснивши аналіз експортної діяльності підприємства, звернули увагу на зростання частки виручки від експорту в її загальному обсязі за 3 роки. Станом на 2018 рік майже 60% виручки було отримано саме від експортної діяльності. Розрахувавши показник економічної ефективності експорту і порівнявши його з показником ефективності реалізації на внутрішньому ринку, визначили, що експорт для ТОВ «ТАС АГРО» є ефективним.

Проте, слід зазначити, що підприємство виступає суб'єктом економіки як конкретної держави, так і всього світу, тобто воно так чи інакше реагує на політичну та економічну ситуацію у регіоні, в якому воно функціонує; на особливості діяльності в галузі, яку представляє; потужність та динамічність ринку, де реалізує свою продукцію чи послуги.

В найближчі роки існують усі передумови для нарощування врожаю зернових до 100 млн т та вище, при цьому експорт, як прогнозують експерти АПК, виросте до 70 млн т. Разом з тим, постає проблема зберігання врожаю, оскільки всі наявні в країні елеватори мають сумарну місткість одноразового зберігання 49 млн т. Тобто уже зараз потужності одноразового зберігання не

встигають за врожаєм, а при подальшому збільшенні виробництва зернових розрив стане ще сильнішим. А якщо врахувати кліматичні зміни останніх років, які призвели до збільшення посівних площ на північному заході України, це означає, що в найближчій перспективі необхідно побудувати кілька сотень нових елеваторів.

Дана проблема стосується і «ТАС АГРО». Левова частка елеваторів морально фізична і застаріла, в той час як ринок встановлює все вищі вимоги до якості зернових та логістики.

Аналізуючи отримані результати SWOT-аналізу, можна зробити висновок, що компанія має як слабкі (левову частку морально і фізично застарілих елеваторів, недостатньо високий рівень інвестиційної привабливості та сировинний характер експорту), так і сильні сторони (великий земельний банк, значна ринкова частка, використання новітніх розробок задля підвищення врожайності та якості продукції). Тоді ж перед підприємством відкриваються нові можливості, комбінування яких дозволяє значно покращити існуючі позиції.

Втім, найкращою альтернативою для проблем підприємства є: спрямування інвестицій на придбання високотехнологічного обладнання, та, відповідно, на розвиток міжнародної діяльності. Це, в свою чергу, дозволить підвищити якість продукції, та, в майбутньому розширити географію експорту.

Була запропонована така інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємства, яка складається з середньозваженої оцінки трьох показників: показники фінансового стану підприємства, привабливість країни/галузі, де функціонує підприємство та рівень значущості проекту. Визначили, що значний вплив у підвищенні інвестиційної привабливості підприємства несе рівень значущості проекту. В результаті масштаб ефекту від проектною діяльності – надвисокий, оскільки це дасть змогу підвищити якість продукції, уникнути залежності від сезонності, наростити обсяг експорту у зв'язку з розширенням місця зберігання зернових.

Загальна вартість проекту (витрати по проекту) складатиме 115 млн. грн. Оцінивши економічну ефективність інвестиційної пропозиції, можна зробити

висновок, що інвестувати в проект буде доцільно ($NPV > 1$). Дисконтований термін окупності даного проекту становить 3 роки і 6 місяців, середня норма рентабельності проекту – 42%. А показник вигід має позитивне значення ($2 > 0$) що відображає доцільність фінансування даного проекту.

Проаналізувавши експортну діяльність ТОВ «ТАС АГРО», визначили, що протягом розглянутого періоду частка експортованої продукції має позитивну тенденцію. У 2016 році було експортовано 48,35% від загальної кількості продукції, у 2017 – 51,65%, а у 2018 – 59,72%. Також зазначимо, що підприємство має 6 власних елеваторів загальною місткістю близько 300 тисяч тонн, проте введення в експлуатацію одного високотехнологічного елеватору уже матиме потужність майже 70 тисяч тонн одноразового зберігання зернових і олійних культур. Тобто, уже за рахунок такого розширення місткості зберігання продукції збільшиться на 23%. Можна зробити висновок, що за рахунок підвищення інвестиційної привабливості підприємства можна значно вплинути на розвиток міжнародної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шкурупій О.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Навчальний посібник - URL: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/zovnishnoekonomichna_diyalnist_pidpriyemstva_-_shkurupiy_ov.
2. Новіков О. Є. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність». О. Є. Новіков, Т. Ш. Садридінов. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 2 (2). - С. 183-186
3. Цопа Н.В. Теоретические аспекты развития промышленных предприятий. Н.В. Цопа. Європейський вектор економічного розвитку. – 2009. – №2(7). – С. 177–185, с. 179–180
4. Дунда С.П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства». С.П. Дунда. Проблеми підвищення інфраструктури: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 32. – С. 70–75, с. 194
5. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства». В. Кифяк. Економічний аналіз. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 190–194., с. 193
6. Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види. Ю.С. Погорелов. Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 88. – С. 75–81, с. 78–79].
7. Жилінська Л.О. Теоретичні аспекти щодо управління розвитком підприємства. Л.О. Жилінська, О.О. Розумчук. Управління економікою: теорія та практика. – 2014. – № 2014. – С. 94–106., с. 96
8. Дунська А. Р. Інноваційна стратегія як сучасний інструмент управління розвитком підприємства. Дунська А. Р. [Електронний ресурс] – URL: http://www.confcontact.com/20101008/5_dunska.htm
9. Горіна Г. О. Діалектика поняття "розвиток підприємства". Г. О. Горіна. Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 8. - С. 123-127. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_8_26

10. Данильченко В.О. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств гуртової торгівлі. В.О. Данильченко. Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1(127). – С. 133-143.
11. Грінченко О. В. Чинники ефективного розвитку підприємств плодоовочевого комплексу. О. В. Грінченко. Молодий вчений. – 2017. – № 6. – с. 406-410. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_6_94
12. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України. М.Д. Янків. Львів.: Коопосвіта. – 2000. – 448 с.
13. Гуменюк М.М. Основні фактори економічної ефективності сільськогосподарських підприємств регіону. М.М. Гуменюк [Електронний ресурс] – URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/119.pdf> 5.
14. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2006. – 292 с.
15. Чинники розвитку підприємства і форми його вияву [Електронний ресурс] – URL: https://pidruchniki.com/75568/agropromislovist/chinniki_rozvitku_pidpriyemstva_fo_rmi_viyavu
16. Корчагин Ю.А. Инвестиционная стратегия. Корчагин Ю.А. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 316 с.
17. Дорнбуш Р. Макроекономіка. Р. Дорнбуш, С. Фішер. – К : Основи, 1996. – 814 с.
18. Брюховецька Н.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик. Н.Ю. Брюховецька, О.В. Хасанова. Економіка промисловості. – 2009. – №1. – С.110-117.
19. Вдовічен А. Визначення місця та шляхів активізації інвестиційного потенціалу економіки України в міжнародній інвестиційній діяльності. А. Вдовічен. Економіка України в умовах глобалізації: монографія [за заг. ред. І. М. Школи, О. В. Бабінської]. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – 528 с.

20. Годованець О. Податкове регулювання інвестиційної діяльності як фактор економічного зростання. О. Годованець, Л. Абрамик. Світ фінансів. – 2011. – № 1. – С. 135-143.
21. Чернікова О. В. Інвестиційний процес в економіці країни як визначальний чинник економічного розвитку. О. В. Чернікова. Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 83-87.
22. Бережна І. Ю. Інвестиційна діяльність України в контексті інтеграційних та глобалізаційних процесів. І. Ю. Бережна. Економіка та держава. – 2011. – № 2. – С. 50-53.
23. Майорова Т. В. Системний підхід у визначенні сутності інвестиційного процесу. Т. В. Майорова. Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць [відп. ред. А. М. Мороз]. – К. : КНЕУ, 2011. – Вип. 17.1. – С. 137-147.
24. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні : монографія. В. Ф. Мартиненко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.
25. Кухта П. Трактуювання поняття «інвестиції»: класичний і сучасний підходи. П. Кухта. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 121-122. – С. 29-33
26. Прушківський В.Г. Особливості реструктуризації промислового комплексу регіону на засадах інноваційної моделі розвитку економіки. В. Г. Прушківський, С. І. Бурма. Наукові праці НДФІ. – К.: НДФІ, 2012. – № 3 (60). – С. 186-191.
27. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: zakon1.rada.gov.ua
28. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. К.: ИТЕМ, 1995. – 448 с.
29. Кундеус О. М. Інвестиційне забезпечення діяльності підприємств на інноваційній основі. О. М. Кундеус. Інноваційна економіка. – 2007. – №4. – С. 148-155.
30. Значення інвестицій у розвитку підприємства [Електронний ресурс] – URL: <https://studfiles.net/preview/5679676/page:4/>

31. Методологічні основи інвестування [Електронний ресурс] – URL: pidruchniki.com/1934060563301/investuvannya/metodologichni_osnovi_investuvannya
32. В. В. Горлачук, А. С. Черненко, О. О. Раку. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Наукові праці. Економіка. 2016. - № 273. С. 57-63.
33. Зінченко Д.С., Зінченко О.А., Павлищій Д.О Інвестиційні ресурси: сутність, механізм залучення та роль в економічному розвитку підприємства. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія «Економічні науки». 2017. №33 С.50- 57
34. Яненко І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика: [моногр.]; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 380 с.
35. Аранчій Д. С. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу. Д. С. Аранчій, С. А. Гончаренко. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011 [Електронний ресурс] – URL: <http://pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/59.pdf>
36. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства. Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1 (12). – С. 120–126.
37. Крилова Э. И. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности предприятия: учеб. пособие. Крилова Э. И., Власова В. М., Егорова М. Г. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 192 с
38. Лівощко Т. В., Моргунова К. І. Інвестиційна привабливість підприємств. Лівощко Т. В. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2013 [Електронний ресурс] – URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_101.pdf
39. Пилипенко О. І. Інтерпретація поняття «інвестиційна привабливість» на різних рівнях економічної системи. О. І. Пилипенко. Вісник

Житомирського державного технологічного університету. – 2009. – № 3. – С. 30–34

40. Прямі іноземні інвестиції в Україні в 2018 р. [Електронний ресурс] – URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018>

41. Катан Л. І. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства. Л. І. Катан. Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2010. – № 17. – С. 23–25.

42. Богацька Н.М. та ін. Умови розвитку підприємства в сучасному ринковому середовищі. Богацька Н.М., Кохан А.В., Майданюк Я.Л. Економіка, 2010. – №10. – [Електронний ресурс] – URL: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/10_53371.doc.Htm

43. Пащенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства. О. П. Пащенко. Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 2. – Т.2. – С. 99 – 103.

44. Раєвська О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія. О. В. Раєвська. – Х. : «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.

45. TAS AGRO [Електронний ресурс]. – URL: <http://tasagro.com/>

46. Аграрна супер-країна чи ілюзія зростання [Електронний ресурс] – URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/07/31/627430/>

47. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України (2010-2018) Статистичний збірник [Електронний ресурс] – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/2>

48. Рейтинг 45 крупнейших аграрных холдингов Украины [Електронний ресурс] – URL: <http://landlord.ua/rejting-krupneyshih-agroholdingov/>

49. Топ 100 латифундистов Украины [Електронний ресурс] – URL: <https://latifundist.com/rating/top100#175>

50. В «Сварог Вест Груп» підвели підсумки збору врожаю [Електронний ресурс] – URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/v-svarog-vest-grup-pidveli-pidsumki-zboru-vrozau>

51. Україна посіла друге місце у світі за врожайністю пшениці [Електронний ресурс] – URL: <https://superagronom.com/news/435-ukrayina-posila-drugie-mistse-u-sviti-za-vroжайnistyu-pshenitsi>
52. Оптимізація вирощування озимої пшениці [Електронний ресурс] – URL: <http://propozitsiya.com/optimizaciya-viroshchuvannya-ozimoyi-pshenici>
53. Житниця без комори: де Україна буде зберігати зерно [Електронний ресурс] – URL: <http://uga.ua/news/zhitnitsya-bez-komori-de-ukrayina-bude-zberigati-zerno/>
54. Довгань Л.Є. Стратегічне управління: Навчальний посібник. Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 440с., с. 144-151
55. Фактори підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства. Н. В. Гаврилова. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2011. - Вип. 20 (2). - С. 324-330. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20%282%29_48
56. Пересада А. Інвестиційне кредитування: навч. – метод. посібник. А.А. Пересада, Т.В. Майорова: КНЕУ, 2002. – 272с
57. Далик, В. П. Інноваційно-інвестиційний розвиток вітчизняних підприємств – шлях до подолання економічної кризи. В. П. Далик, В. С. Бойко. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 682. – С. 271-277.
58. Ярошенко С.П., Серeda В.М. Інвестиційна привабливість компанії в умовах реорганізації. Вісник Української академії банківської справи.- 2002.- № 2.- С.71-76.
59. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства [Електронний ресурс] – URL: <https://works.doklad.ru/view/-6rfZe09CNM/all.html>
60. Лайко Г. П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2005. — 202 с

61. Загальна характеристика способів комплексної оцінки [Електронний ресурс] – URL: https://pidruchniki.com/1049042053646/ekonomika/zagalna_harakteristika_sposobiv_kompleksnoyi_otsinki
62. Бельтюков Є. А., Дискіна А.А. Комплексна оцінка інвестиційного забезпечення промислових підприємств: [монографія]. Одеса: Інтерпрінт, 2013 – 204 с.
63. Фактори і резерви підвищення інвестиційної привабливості підприємств [Електронний ресурс] – URL: <https://studfile.net/preview/5685626/page:5/>
64. Елеватори. Зберігання зерна в Україні [Електронний ресурс] – URL: <https://boez.com.ua/elevatori-zberigannya-zerna-v-ukrayini/>